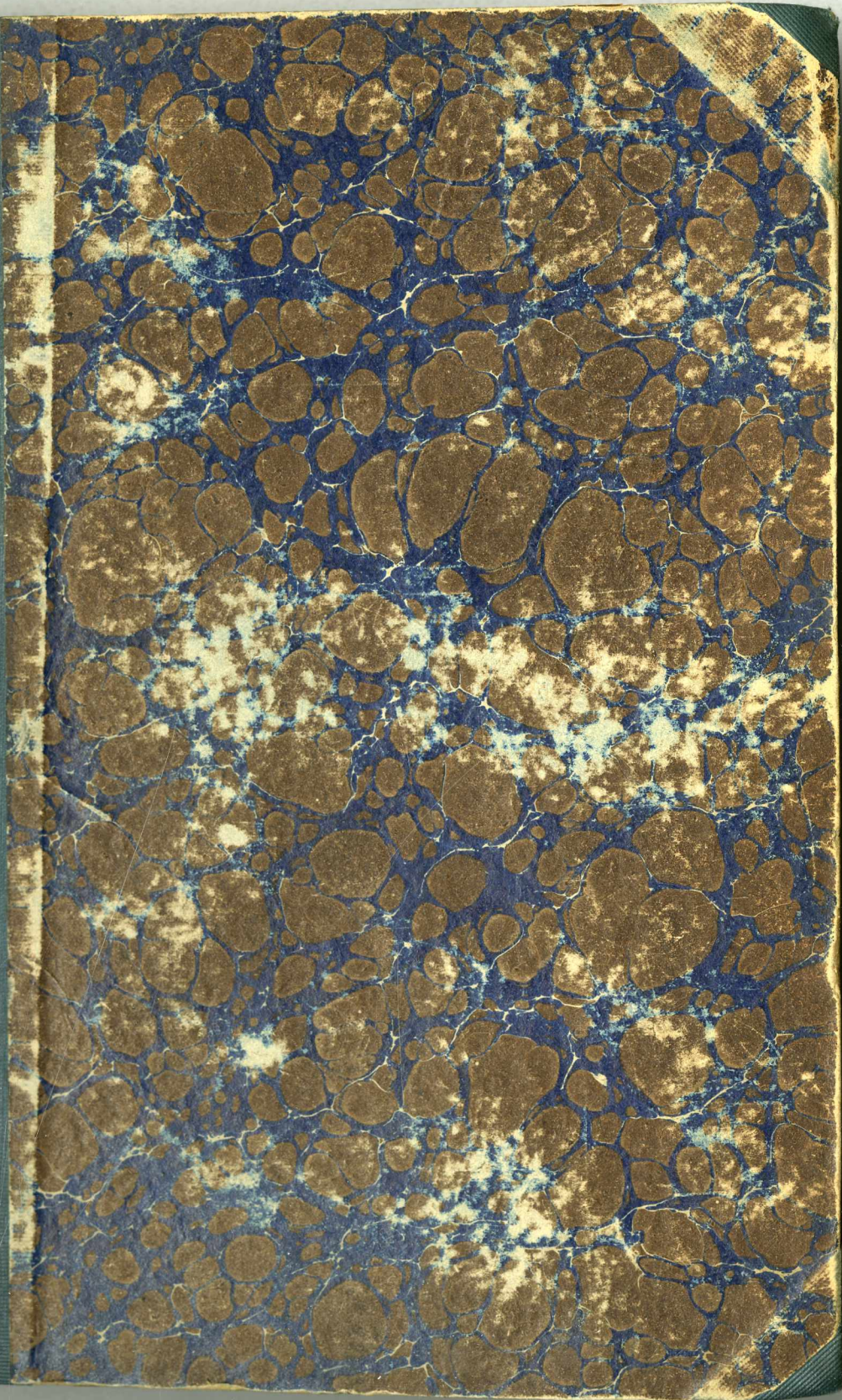

Politikai
röpiratok.

128

128

1125

A BIRÓSÁGOK

SZERVEZÉSÉRŐL

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A BIRÓSÁGI VÁLASZTÁSI RENDSZERRE.

EGY BIRÓSÁGI SZERVEZÉSI TÖRVÉNYJAVASLATTAL KISÉRVE

IRTA

✓ PÓSFAI KÁROLY,

KÖZ- ÉS VÁLTÓÜGYVÉD.

PESTEN, 1868.

PFEIFER FERDINÁND TULAJDONA.

Li (72 0076 904)

DE BALLAGI GÉZA.

Pest, nyomtatott Emich Gusztáv m. akad. könyvnyomdászánál. 1868.

ELŐSZÓ.

A nemzet valahára kivívta önkormányzati jogát, és felelős parlamentáris kormánya- s törvényhozási képviselői által tettleges részt vesz az állami hatalom gyakorlásában.

Minthogy pedig a joguralom létesítése az embereknek állammá való egyesülésük legfőbb célját képezi, — becsületbeli dolog a nemzetre nézve, hogy, midőn felelős parlamentáris kormánya- és szabadon választott törvényhozási képviselői által sorsa felett maga intézkedhetik, a joguralom létesítésének akadályul szolgáló jelenleg fenálló hibás állami intézményeknek czélszerűen történendő átalakítása iránt mielőbb intézkedjék.

A jogszolgáltatási téren életbe léptetendő reformoknak azonban kiinduló pontjául kell szolgálni azon törekvésnek, hogy a jogszolgáltatás közegei — a bíróságok — olyképp legyenek szervezve, miképp azok magas hivatásuknak megfelelhessenek.

Mert szakavatottan képzett, független jellemű s részrehajlailan bírákból álló — jól szervezett bíróságoktól, hiányos alaki és anyagi törvények mellett is, megnyugtató jogszolgáltatás várható, — ellenben, nem eléggé képzett, külső behatásoktól függő, részrehajló bírákból álló — rosszul szervezett bíróságok, a legjobb alaki és anyagi törvények mellett sem képesek a helyes jogszolgáltatás iránti igényeknek megfelelni.

A miért is, azon meggyőződéstől áthatva, hogy jelenlegi szégyenletes jogszolgáltatási nyomorunk fő-

képen onnét ered, mivel mind első — mind felsőbbbiróságaink, hibás szervezési rendszer mellett alakítottak, — polgári kötelességemet véltem teljesíteni: midőn a divatozó bírósági szervezési rendszernek a bíróságok észszerű alakítását gátló hatását feltüntetni, és egyuttal azon intézményeket megjelelni megkisértettem, melyek a jogszolgáltatási téren előhaladottabb nemzetek tapasztalatai szerint, bíróságainknak a jogszolgáltatási igényeknek megfelelő bíróságokká leendő szervezésére segédeszközül szolgálnak.

Kelt Pesten februárhava 1868.

A miveltség az emberek közt mindig jobban meg jobban elterjedvén, ennek következtében az emberi jogok iránti fogalmak is mindinkább tisztulnak, és ebből eredőleg a jogok érvényesítésére, vagyis a joguralomra való törekvés, századunknak egyik főjellemvonását képezi.

Ámde, hogy a joguralom érvényre juttatása, az emberi gyarlóságok által szabott korlátok közt, lehetőleg elérthessék, az állam részéről oly intézmények életbeléptetése kívántatik, melyek segítségével a nép erkölcsisége nemesbítettik, és így a jogok tiszteletben tartására fogékonnyá és hajlandóvá tétetik, — azon esetre pedig, ha mégis jogsértés követtetnék el, a szenvedett jogsérelem gyors és helyes jogszolgáltatás útján orvosolva legyen.

Mily állami intézkedések szükségesek ahhoz, hogy a nép jogérzete fejlesztessék, e helyütt nem vizsgáljuk; hanem csupán azon állami intézményeket vesszük szemügyre, melyek mivolta magára a jogszolgáltatásra gyakorol határozó befolyást.

Kétséget nem szenved, hogy a minden önkényt kizáró helyes jogszolgáltatásnak lényeges alapfeltétele az, hogy jó és világos törvények intézkedjenek a megsértett jogok miképeni helyre állításáról.

Ámde, általánosan el van már ismerve, hogy a legjobb törvény csak írott malaszt marad, ha a törvény alkalmazására és végrehajtására hivatott közegek, a

biróság és ügyvédi osztály, abeli hivatásukat, mely szerint a törvény meg nem tántorítható őrül kell szolgálniok, nem teljesítik.

Azért tehát főfontosságú megismerkedni azon intézményekkel, melyek a bíróság és ügyvédi osztály olykép leendő szervezésére gyakorolnak hatást, hogy azok hivatásuknak megfelelően képesítve legyenek.

Az ügyvédi osztály szervezésére vonatkozólag más alkalommal ohajtván nézetünket kifejteni ez uttal csak a bíróságok szervezéséről szándékunk tüzetesebben szólni.

I.

Hogy a bíróságok hivatásuknak megfelelőleg, a fenálló törvényeket és zsinormértékül szolgáló jogszabályokat az elébök terjesztett jogesetekre helyesen és részrehajlatlanul alkalmazzák, mindenekfelett szükséges: mikép a bírósági tagok szellemileg képzett, helyes ítélő tehetséggel bíró, a jogtudományokban jártas, s a törvények alapos ismeretével bíró, valamint tiszta becsületességü és szilárd jellemü egyének legyenek. —

Mert, ha a bíró tudatlan, vagy roszelelkü, vagy gyenge jellemü, soha sem lehetünk abban biztosak, hogy a törvényt helyesen és részrehajlatlanul fogja magyarázni és alkalmazni. Ázért tehát kötelessége az államnak oly intézkedéseket tenni, melyek alkalmazása mellett várható, hogy az állami bíróságok értelmes és becsületes, ugy önálló szilárd jellemü egyénekből alakuljanak; ellenkezőleg, szigoruan köteles mellőzni mind azt, a mi által, a helyes jogszolgáltatás rovására, olyanok is válhatnának a bíróságok tagjaivá, kik akár ér-

telmi tekintetben, akár becsületesség vagy jellem tekintetében, a birói hivatás helyes betöltésére nem alkalmasok.

Annak elérhetése végett pedig, hogy a bírósági tagok értelmes, és a jogtudományok- s törvényekben jártas, vagyis szakképzett egyének legyenek, az állam mindenek előtt gondoskodik arról; mikép csak oly egyének lehessenek bírósági tagokká, kik, az államilag czélszerűen szabályozott tanrendszer szerint, a jogtudományokat elméletileg és gyakorlatilag sajátjukká tévén, szerzett ismereteikről szigoru megvizsgáltatásuk folytán magukat igazolták. Mert, ha mindjárt azt tagadni nem akarjuk, hogy vannak esetek, midőn egyik vagy másik, a legrövidebb idő alatt és rendszeres tanulás nélkül is, úgy kiképzí magát, hogy belőle a legalkalmasabb bíró válik, — mégis, biztosítva az állam arról, hogy a bíróságok tagjaivá olyanok is ne legyenek, kik a birói hivatás helyes betöltésére szükségelt értelmi tehetséggel nem bírnak, csak úgy lehet, ha, a rendszerinti elméleti képességhez képest megállapított tanrendszer szerint képzett és szigoruan megvizsgált egyéneket bocsát egyedül a birói hivatásbeli teendők gyakorlatára.

Hazánkban fájdalom ekkoráig arról, hogy egy oly általánosan kötelező tanrendszer megállapításáról, mely szerint a birói állomások betöltésére készülő, az előirt rendben és idő alatt a szakjukba vágó tudományokat tanulni kötelesek, gondoskodva nem lett; hanem, midőn a pesti egyetemnél a jogi tanfolyam 4 évig tart, más tanintézeteknél 3 sőt két év alatt adatnak elő a tantárgyak és bocsátatnak vizsgálatra a tanulók; holt fel kell tenni, mikép azon esetre, ha az egyetemen működő tanári karbeli kitünőségek 4 évet látnak szükségesnek arra, hogy a jogi pályára készülő ifju a szak-

jába vágó tantárgyakkal kellően megismerkedjék, az ország egyéb tanintézeteinél, hol rendszerint kevésbé jeles tanárok működnek mint az egyetemenél, sem lesz képes a jogi pályára készülő ifjak legnagyobb része rövidebb idő alatt a szakjába vágó tantárgyakban magát megfelelőleg kiképezni. Minthogy azonban mégis a többi jogi tanintézeteknél 3 sőt két évig tartó a jogi tanfolyam, és ennek végeztével a készülő ifju a vizsgálatra bocsáttatik, önkint következtetni kell; hogy oly tanintézeteknél az azoknál készülő ifju nem nyeri azon kiképeztetést, melyet az egyetemen működő tanári kar szükségesnek talál ahoz, hogy a jogi pályára készülő ifju jövendőbeli hivatásának megfelelhessen. Ehez azután hozzájárul még azon visszaélés is, mely a magánhallgatók részére kiállítatni szokott bizonyítványokkal üzetik; miután mint magánhallgató, bizonyos vizsgálati díjjak lefizetése mellett, minden nehézség nélkül akárki is képes magának arról bizonyítványt szerezni, hogy a jogi tudományokból a vizsgálatot letette. Innét magyarázható aztán az, hogy hazánkban oly igen kevés jogász, illetőleg bíró, bír alapos jogi ismeretekkel.

De nem csak elméleti jogi ismeretekkel kell birni annak, ki a birói hivatásnak teljesen meg akar felelni; hanem, hogy az előforduló jogesetekben a törvényt helyesen alkalmazni is tudja, oly megelőző, a birói teendőkbén jártas egyének felügyelete alatt megszerzendő gyakorlati kiképeztetésre is van szüksége, mikép az előforduló jogesetekben a törvénynek miképeni alkalmazására nézve magának jártasságot szerzett legyen; miután különben megtörténhetik, hogy az előforduló jogi esetre a törvényt alkalmazni nem bírván, az igazságszolgáltatás rovására és az érdekelt felek legnagyobb sérelmével intézkedik.

A jogszolgáltatás terén előhaladott hannoverai törvényhozás, biztosításul arra nézve, hogy az alkalmazandó bírósági tagok elméletileg és gyakorlatilag képzett jogászok legyenek, előírja; hogy bíró csak az lehessen, ki a jogi egyetemen a 3 évi jogi tanfolyamot elvégezvén, a jogi ismeretekben szerzett elméleti képzettségét egy szigoruan megtartott vizsgálaton igazolja, ezen elméleti vizsgálatnak szerencsés kiállta után pedig, mint auditor valamely bíróságnál vagy ügyvédnél 4. évig szorgalmasan munkálkodván, egy második vizsgálatnál azt bizonyítja be, hogy az elméletileg sajátjává tett jogi ismereteit az előforduló jogesetekben gyakorlatilag helyesen tudja érvényesíteni.

Már most, midőn honunkban ekkoráig a leghiányosabb elméleti kiképzetés és kegyes elnézéssel megtartott elméleti vizsgálat után, két évi gyakorlatot kellett csak kimutatni arra, hogy a jogi pályára készülő ügyvédi vizsgálatot telessen, de a divatozó pártfogolási visszaélésnél fogva, rendszerint gyakorlatról való bizonyítványt az is kaphatott, ki tetteleg gyakorlaton nem is volt, sőt gyakran a gyakorlati két évnek igazolása is felsőbb hatóságilag elengedettett, — a jogi pályára készülő legnagyobb része, mind elméletileg mind gyakorlatilag készületlenül léptek az ügyvédi vizsgálatra kiküldött bizottmány elébe, a mely bizottmány, régi hagyományos szokásnál fogva, a legkegyesebb elnézéssel, egy pár jelentéktelen kérdésre nyert felelet után, jogi jártasságát igazoltnak tekintette, és a jelentkezőt ügyvédi oklevél elnyerésére feljogosította; — az ügyvédi oklevéllel ellátott biráink is, többnyire oly egyének, kik a jogtudományokban nem eléggé jártasok, annyival inkább áll tehát ez azon biráinkról, kik a korteskedés által félrevezetett nép kegyéből, jogi kép-

zettségüknek oly hiányos igazolványa nélkül is, mint a milyen nálunk az ügyvedi oklevél, emeltettek a birói székre.

Ha tehát azt akarjuk, hogy bíróságaink a birói hivatásnak megfelelőleg kiképzett alapos jogi ismeretekkel bíró tagokból állíttathassanak össze, egy oly minden hazai jogitanintézetre kötelező tanrendszer életbe léptetendő, mely a jogi pályára készülők által hallgató jogi tantárgyakat megállapítja, és tekintettel a rendszerinti képességre a megállapított jogi tantárgyak hallgatási idejét is meghatározza; úgy hogy a hallgató tárgyából elméleti vizsgálatra minden kivétel nélkül csak az bocsátathassék, ki azt kimutatni képes, mikép az előirt tantárgyakat a meghatározott kellő időtartamig hallgatta. A vizsgálatra bocsátott pedig, a nyilvánosság ellenörködése alatt, szigoruan vizsgáltassék meg, valjon az előirt jogitárgyakat kellőleg sajátjává tette-e? és csak azon esetre bocsátassék gyakorlatra, ha készültségét kétségtelenül igazolta. Azután, az elméleti vizsgálat kiállta után, legalább is 3. évi, akár ügyvédnél akár valamely bíróságnál töltött valóságos gyakorlat igazolása mellett, bocsátathassék a második vizsgálatra, melynél szinte a nyilvánosság ellenörködése alatt, ügyvédekből és bírókból alakított vizsgáló bizottmány előtt, az elméletileg sajátjává tett jogi ismereteinek gyakorlati alkalmazása iránti képességét kimutatni köteles, — csak azon esetre válhatván birói jelöltté, ha ezen vizsgálat folytán kiderült; mikép a jogi ismereteket nem csak elméletileg sajátjává tette, hanem, hogy azokat az előforduló esetekben helyesen alkalmazni is tudja.

II.

Ámde, hogy az ily előkészületi rendszer mellett is, a birói hivatásra alkalmazottak a helyes jogszolgáltatás iránti igényeknek megfeleljenek; tekintve azt, hogy a birói hivatásnak kellőleg csak az képes megfelelni, ki ezen fontos hivatás teendőinek helyes ellátására magát folytonosan, és szakadatlanul képzi, és ki itőlő tehetségét az előfordult különféle jogesetek elintézése folytán szerzett bő tapasztalatok által élesbítette, — szükséges; hogy a birói pályára készülők ezt azon kilátással tehessék: mikép az általuk választott pálya életpályájuk leend, melynek helyes betöltésére annyi-
val is inkább tartoznak minden tehetségüket szentelni, mivel az általuk választott ezen működési téren csak úgy lesznek képesek embertársaik illetőleg hazájuk iránti kötelességüket leróni, és maguknak anyagilag biztos és polgártársaik előtt tisztelt állást kivívni, ha mind azon képességeket sajátjukká teszik, melyek egy bíróban megkívántatnak ahhoz, hogy nemes hivatását kellően betölthesse.

Hogy azonban valaki magát a birói hivatásnak, mint választott életpályának szentelje, és hogy ezen választott életpályán való helyes működésre minden szellemi képességét érvényesítse, okvetlenül szükséges; hogy az, ki ezen hivatásra készül, azt azon kilátással tehesse, mikép azon esetre, ha képes leend azon ismereteket sajátjává tenni, melyek a birói állás kellő betöltésére szükségeltetnek, arra számolhat, mikép mint bíró alkalmaztatni is fog; — továbbá, hogy azon esetre, ha már egyszer mint bíró alkalmaztatott, vétke nélkül állásától nem csak meg nem fosztatik, hanem kiváló képességének és ügybuzgóságának valamint szorgalmá-

nak kitüntetése esetében, arra is igényt tarthat, miszerint tehetségeinek megfelelő magasabb birói működési körben fog alkalmaztatni, és anyagi helyzete is javulni fog, valamint arra is, hogy a rendszerinti előléptetés a szolgálati évek szerint fokozatosan történik.

Mert, akár anyagi érdekeit, akár erkölcsi kötelességeit vegye figyelembe az egyén, nem várható tőle, hogy a birói hivatás helyes betöltésére szentelje minden lelki erejét, ha nem számíthat arra, mikép az ezen hivatás betöltésére szerzett ismereteit okvetlenül és folytonosan érvényesíteni képes leend; miután oly állás, melynek elérhetése a véletlentől, és nem az érdemtől függ, és a melytől az azt elnyert saját hibájá nélkül megfosztathatik, — anyagilag senkit sem biztosít, de arra sem nyújt kilátást, hogy az ilyen hivatás helyes betöltésére szerzett tehetségeit az emberiség javára érvényesítheti, és ez által erkölcsi kötelességeit leróni képes leend.

A miért is, azon állami rendszert, mely szerint a bíró választás útján emeltetik a birói székbe, és mely szerint a megválasztott bíró időközönként ujolag választás alá kerül és állásától hibája nélkül megfosztathatik, — minden egyéb tekinteteket ezuttal mellőzve, már csak azért is károsnak és a helyes jogszolgáltatást, lehetlenítő akadálynak jeleljük meg; mivel oly rendszer mellett nem várható az, hogy a birói hivatás életpályának választassék, a nélkül pedig várni nem lehet, hogy a birói hivatásra vállalkozók egész lelki erejüket a birói állás minél alkalmasabb betöltésére szenteljék, a mi nélkül aztán az sem lehetséges, hogy biróságaink állásuknak teljesen megfelelő egyénekből alakíttathassanak.

Ennél fogva tehát, a helyes igazságszolgáltatás

elérhetése végett nélkülözhetlenül, megkivántató értelmű és szakavatott birói osztály keletkeztetése miatt, a birói állás nem lehet ideiglenes, de nagyobb számu egyének választásától sem függhet; hanem arra a képesített jelentkező, ő felsége által a felelős állami kormány részéről, mint az állam érdekében működő állami tisztviselő alkalmaztassék, és hibája nélkül, az általa betöltött ezen fontos állami tisztviselői állástól meg ne fosztathassék.

A magyar nemzet az abszolút idegen kormány szabadságellenes megtámadásai ellenében századokon keresztül a védelmi térre lévén kénytelen szoritkozni, ezen folytonos kényszerű védelmi helyzetnek, és az abszolút idegen kormány iránt való nagyon is indokolt bizalmatlanságnak következményekép, a nemzet a törvényhatóságokban gyakorolt önkormányzati jogkörnek minél nagyobb kikerjesztését a szabadságbiztosítására szolgáló vívmánynak lévén kénytelen tekinteni, ebből eredőleg lehetőleg oda törekedett, hogy az állami kormány hatásköréből minél több jogot elvonjon, ellenben a törvényhatóságok jogkörét minél inkább kiterjeszse. Ezen ilykép keletkezett nagyon kiterjedt törvényhatósági jogkör egyik igen jelentékeny ágát képezte abeli hatósága, mikép a törvényhatóság területén működő összes tisztviselői kart, beleértve az elsőbiróságokkint működő törvényhatósági biróságokat is, a törvényhatóság választási képességgel biró közönsége 3. évi időtartamra választotta.

Tekintve azonban azt, hogy az elsőbiróságokkint működő biróságok nem csak választóik jogesetei felett, hanem mások jogügyeiben is határoznak, — tekintve továbbá, hogy az elsőbiróságokkint működő biróságok igazságszolgáltatási eljárásuk mivolta a közhitelre és ez

által a nemzet jólétére igen nagy befolyást gyakorol, hogy tehát az elsőbiróságok mint működő biróságoknak igazságszolgáltatási működésük mivolta, nem csak választóik saját kizárólagos érdekük, hanem hogy az minden egyes honpolgárt érdeklő igen fontos állami érdeknek képez, — nem szenvedhet kétséget; mikép az 1848-ki törvények életbe lépte folytán törvényhatósági jogkörüket veszített helyhatóságaink részéről az elsőbiróságok mint működő biróságok tagjai megválasztására nézve gyakorolt hatóságuk által, oly jogot bitorolnak, mely az összes állam érdekei érvényben tartására hivatott felelős állami kormány útján gyakorlandó felségi jogot képez. Ennél fogva tehát, minthogy most már a nemzet képviselői többségéből alakult, és így a nemzet többségének akaratát tolmácsoló nemzeti felelős kormányunk van, és megszabadultunk a nemzet szabadsága elnyomására ezélző idegen érdekeket képviselő abszolút kormánytól; az indoknak mely miatt a volt törvényhatóságok az állami érdekét képező igazságszolgáltatásra, biróválasztási jogukkal, eddig befolyást gyakoroltak, megszűnte folytán, — az okozatnak, a jog további gyakorlatának is, jogilag meg kell szünni, — annak gyakorlata, a felelős nemzeti állami kormány, mint illetékes hatóság jogköréhez tartozandó lévén.

De a törvényhatóságok részéről gyakorolt biróválasztási jog továbbra már csak azért sem tartható fen; mivel a választási rendszer mellett, még ha életfogytiglan történnék is a megválasztás, soha azt várni nem lehet, mikép honfiaink elegendő számmal a birói pályára, mint életpályára készüljenek, e nélkül pedig azt sem reménylhetjük elérni, mikép biróságaink hivatásuknak teljesen mőgfelelő egyénekből alakitathassanak.

Mert a nagyobb számú egyénekből álló választó

közönség számos tagja, a választás által gyakorolt jog horderejét sem képes felfogni, de azon képességgel sem bír, mely annak helyes megbíráására szükséges, valjon a jelentkezők közül melyik az alkalmas, — azután a jelentkezők közül mindegyik képességeiről biztos tudomást sem szerezhet magának, — ennek folytán pedig a választásra döntő befolyást a helyi érdekek, családi összeköttetések, a tömegekre nagy hatást eredményező korteskedés gyakorolnak; — ellenben, a valódi érdem a közjó rovására közönségesen mellőztetik, és a birói hivatásra vállalkozók közül, nem azok emeltetnek a birói székbe, kik arra legalkalmasabbak, hanem azok, kik a választók közt legnagyobb összeköttetéssel bírnak, vagy a választók vezetői pártfogását részükre kieszközölniök sikerült. A miből aztán az is következik; hogy miután némelyik helyhatóság körében nagyobb számmal találkozik a birói hivatás helyes betöltésére alkalmas egyén mint a másiknál, — például a városokban rendszerint aránylag nagyobb számmal vannak a birói ellátás helyes betöltésére képesítettek mint a megyékben, — az egyik törvényhatóságbeli alkalmas egyének feleslege nem nyerhet a másokban alkalmazást, hanem ott, ha mindjárt a birói hivatásbeli teendők helyes ellátására kevesebbé vannak is képesítve, a saját helyhatósága választói és azok vezetői közt nagyobb összeköttetéssel és pártfogással bírók amazok mellőzésével leendnek a betöltendő birói állásra megválasztva. Minek folytán a birói pályára készülők közül számosan, és talán éppen a legalkalmasabbak, soha sem nyerhetik el azt, hogy azon pályán működhessenek, melyre magukat kiképezték, és a tehetségeik szerint őket illető helyet olyanok foglalják el, kik annak betöltésére náluknál kevesebbé alkalmasak. To-

vábbá, minthogy a választási rendszer mellett ezen pályára készülők, arra azon kétes reménnyel lépnek; vajjon fog-e nekik sikerülni ezen pályán való működés végett szerzett tehetségeiket érvényesíteni, és vajjon nem lesznek-e kénytelenek más pályát választani? rendszerint összes rendelkezésükre álló szellemi képességüket nem fogják arra szentelni, hogy az ezen pályán reájuk várandó működési kört minél tökélyetesebben betöltsék; — és így, ha azután mégis sikertül megválasztatniok, kevesebb készütséggel fogják a birói teendőket elvégezni, mint ha a birói hivatásra, mint életpályára azon biztos kilátással készültek volna, mikép azon esetben, ha a szükséges ismereteket sajátjukká tesszik, elsajátított ismereteiket az általuk választott életpályán okvetlenül érvényesíthetik.

Ámde, ha már az életfogytiglan tartó választás mellett is megakadályoztatik az, hogy a birói állásra vállalkozók arra mint életpályára készüljenek, és annak minél tökélyetesebb betöltésére minden szellemi erejük felhasználásával magukat lankadatlanul képezzék, — mégkevésbé várható az akkor; ha a törvényhatóságok által eddig gyakorolt választási rendszer mellett, a már megválasztott biró időközönkinti újabb választás alá van vetve, és így birói állásától hibája nélkül ismét megfosztathatik.

Mivel ily választási rendszer mellett a birói állásra vállalkozó állását csak ideiglenesnek lévén kénytelen tekinteni, hogy a bekövetkezendő újabb választás alkalmával megtörténhető mellőztetése esetében, még más életpályára léphessen, és magának más anyagi helyzetet és működési kört biztosíthasson, — minden szellemi erejét és munkaképességét az általa elfoglalt birói állásnak minél alkalmasabb betöltésére szükséges is-

meretek elsajátítására teljes lelki nyugalommal nem szentelheti, hanem kénytelen mellekesen másnemű munkakörre is előkészülni, — és így a birói állásban működők legnagyobb része nem fog a jogismeretekben azon magas állásra vergődni, mely megkívánatik ahhoz, hogy valaki a birói hivatásnak teljesen megfelelhessen.

Azon nagy horderónél fogva tehát, melyet a helyes jogszolgáltatás a társadalom jogi állapota megvédésére, és az által az ember anyagi és erkölcsi jólétere is hatást gyakorol, — tekintve azt, hogy helyes jogszolgáltatás csak úgy érhető el, ha a bíróságok hivatásuk helyes betöltésére képesített egyénekből állanak, ilyenekből pedig csak úgy alakíttathatnak ha a birói állásra vállalkozók arra mint életpályára készülnek, és állásuk minél tökélyetesebb betöltésére minden szellemi képességüket és munkaerejüket szentelik, de ezt a választási rendszernek továbbra is való fentartása mellett várni nem lehet, — hogy az elsőbíróságok a helyes igazságszolgáltatás valószínűsítésére képesített, eléggé értelmes egyénekből alakíttathassanak: az elsőbíróságok mint működő bíróságok alakítására nézve hazánkban divatozott választási rendszer okvetlenül mellőzendő.

A legvilágosabban igazolja ezt a hazánkban legközelebb helyhatóságok mint megtartott tisztujítás; melynek eredménye, az elsőbíróságok mint működő birói állomások betöltését illetőleg, a birói állásokra emelt hivatási képességüket tekintve, a helyes igazságszolgáltatást szíven hordozó hazafira nézve a lehető legszomorítóbb.

Mert, tekintve azt, hogy a birói állásra vállalkozónak előre arra kellett számolni, hogy a divatozó választási rendszer mellett, a választásoknál főtényezőkké szereplő helyi érdekek, a jelentkezőnek a választókkal

rokonság és egyéb közelebbi viszonyokból eredő összeköttetés, és a választási mozgalmakat vezető kortesek kegyelme szerint fognak a birói állomások betöltetni, — hogy tehát azon esetre, ha a törvényhatósági választók közt kiterjedtebb ismeretsége és összeköttetése nincs, és valamelyik hatalmas kortesvezér kegyét sem volt képes kinyerni, ha mindjárt a birói állás betöltésére a legjobban lenne is képesítve, megválasztatását nem reményelheti, azon esetre pedig ha mégis megválasztatnék, miután a választásoknál a fentebb jelzett főtényezők által a választásra gyakorolt döntő hatás folytán olyanok társaságában lenne birósági tag, kik képesség hiányából állásuknak megfelelni nem tudván, az ezek részéről elkövetett hibák és mulasztások miatt ő is, mint ugyanazon biróságnak tagja, a közvelemény által suttatnék, ezen fölül pedig magát még annak is kitenné, hogy a legközelebbi tisztujttás alkalmával valamelyik kortesvezér most serdülő fiának helyt engedni lenne kénytelen, — a birói állomások kellő betöltésére valódiul alkalmas egyének, mint a választás útján betöltendő birói állásokra vállalkozók, nem is jelentkeztek; — de ha jelentkeztek is, legnagyobb részben a náluknál kevésbé — vagy éppen nem képesített egyének kedvéért, kik a választók közt nagyobb családi összeköttetésnek örvendettek, vagy, kik a választási mozgalmaknak iránytadó kortesvezérek kegyét inkább voltak szerencsések elnyerhetni mint ők, — kiknek tehát a választók, illetőleg kortesvezér állást, kenyeret adományozni akartak, — mellőztettek. Innét következett aztán, hogy elsőbirósági társas biróságaink némelyikének betöltésére elegendő vállalkozó sem akadt; miután a képesített önbecsérzettel bíró egyén, ha csak körülményei nem kényszerítik, oly egyének társaságában nem

válalkozik bíróság tagjává, kik tudatlanságuk által az egész bíróságra, és így közvetve ő reá is szégyent hoznak, — holott, ha a birói állások czélszerű rendszer mellett töltenének be, azokra alkalmas egyéniségek elegendő számmal válalkoznának, és sokan azok közül kik most a nékik kínált birói állást visszantastítják, szerencsájüknek tartanak, ha annak elfoglalására érdemesítetnének. De, szinte a választási rendszernek tulajdonítható, hogy némely törvényhatóságainkban olyanok is nyertek birói állást, kik jogi iskolákat sem végeztek, vagy ha végeztek is, azok végezte óta inkább az agarászat és kocsiskodás nemes mesterségében gyakorolták magukat, mint a jogi ismeretekben, úgy hogy ezek közül a lelkisméretesebbek, hogy állásuknak némilég megfelelhessenek, a provisorius időszakbeli elődüket vagy más jogismeretekben jártas egyént bízzák meg fizetésük átengedése mellett, hivatalos teendőik ellátásával.

Nem hihetjük azonban, hogy a legujabbi választás folytán szerzett szomorú tapasztalás után is, az egyesek önérdeke palástolására használt némely hangzatos szavak, mint megyei autonomia, választási sarkalatos jog, önkormányzat, stb. továbbá is azon bűferővel birjanak a nemzetre; mikép az továbbra is, az igazságszolgáltatás rovására, egyesek javáért, kik a közérdeknek magán érdeküket elébe tévén, földbirtokuk kezelése mellett, kevés szakbeli előkészület mellett is, tekintélyt és jövedelmet szolgáltató birói állást óhajtanak maguk részére biztosítani, az igazságszolgáltatási nyomort hazánkban állandósítandó választási rendszert fen fogja tartani; — hanem, ellenkezőleg bizunk a nemzet józanságába, és a joguralomra törekvő korszellem hatályosságába, s azon meggyőződést

tápláljuk; mikép nem fog késni a bíróságok alakítására nézve szemlátomást káros választási rendszernek megszüntetését, és annak helyébe a czélnak megfelelő felelős kormány utján való kinevezés iránti életfogytiglan tartó és anyagi tekintetben kedvező s érdem szerint fokozatonként kedvezőbbé válандó állást biztosító rendszert, törvényhozásilag mielőbb életbe léptetni.

Hogy pedig az egyik főfontosságú állami érdeket képező helyes igazságszolgáltatás valóztatására közegül szolgáló bíróságok alakítása iránti jognak, az állami érdekek megóvása iránti felelősségénél fogva, a nemzeti felelős kormány részéről, életfogytiglan tartó hivataloskodással való kinevezési rendszer mellett, lehetséges egyedül a helyes igazságszolgáltatás czéljának lehetőleg megfelelő bíróságokat alakítani, — mindenekelőtt utalunk a helyes igazságszolgáltatás tekintetében előhaladottabb nemzetekre: az angolokra, francziákra, olaszokra, németekre — és utóbbiak közül főképp a hannoveriakra, poroszokra, bajorokra, — hol mindenütt a bíróságok a kormány részéről való kinevezés utján alakítatnak, — és ajánljuk figyelmébe a választási rendszer mellett buzgólkodóknak, hasonlítsák össze a hivatkozott nemzetek bíróságaik tagjait a saját hazánkbeli bíróságok tagjaival, és elszégyenülve fogják észrevenni, a nagy különbséget értelmiség tekintetében a mi bíróságaink és a hivatkozott nemzetek bíróságaik tagjai közt.

Egyébiránt, eltekintve a hivatkozott tapasztalati adatoktól, melyek elég érthetően a felelős kormány által történendő birói kineveztetés mellett szólnak, — már csak azon körülménynél fogva is, mivel a kormány a birói állásokra történendő kinevezések hibás volta miatt közvetlenül az országgyűlés — közvetve sajtó ut-

ján a közvélemény által felelőségre vonathatik, midőn ellenben a választók tömege hibás választása miatt felelőségre nem vonathatik, — következésképp, a kormány okvetlenül jobban ösztönözve is van a kinevezésben óvatosan eljárni, mint a választók, inkább várható a felelős kormány részéről való kinevezés mellett a bíróságok czélszerű szervezése, mintha azok választatnak. Továbbá, fel kell tenni a kormánynak azon tagjáról, ki az igazságszolgáltatást vezeti, és azon közegekről, kik közvetve a kinevezésre befolyanak, mint a jogi téren magukat kitüntetett szakemberekről; mikép minden esetben jobban képesek megítélni a jelentkezők közül melyik legalkalmasabb a betöltendő bírói állásra, mint a választók többsége, melynek akarától függ a választás eredménye. Nem különben fel kell tételezni azt is a kormányról, hogy a kinevezésnél állami magasabb szempontból, a helyes igazságszolgáltatás valószínűsítésére alkalmas bíróságok szervezésére irányuló czélzattal indul ki a bíróságok szervezésénél-, és így, miután az értelmes jogilag képzett bírák lényegesen szükségesek a helyes jogszolgáltatás valószínűsítésére, minden igyekezete oda leendő irányulva, hogy minél értelme-
sebb és képzettebb egyéneket nevezhessen ki bíráknak; midőn ellenkezésképp a választók legnagyobb részétől azt várni nem lehet, hogy állami magasabb tekintetek által vezéreltetve fogják gyakorolni választási jogukat, s hogy saját magán érdekeiket az állami érdeknek alárendeljék. Hozzájárul a kormány részéről kinevezés útján való bírói szervezés előnyének emelésére még azon körülmény is, hogy a szervezésre a bírói állásokra ösz-szes vállalkozók állanak a nemzet rendelkezésére, és így köztük a legalkalmasabbakat választhatja ki, tehát a bírói állások betöltésénél nincs azon anomáliának

kitéve, a mi a helyhatóságokinté választásnál előfordul, hogy az alkalmasabb vállalkozó helyett a kevésbé alkalmas legyen készítetve az okból alkalmazni, mivel az alkalmasabb nem azon helyhatóság köréből származott, a hol az illető birói állás betöltendő. De, kitünik a kinevezési rendszernek a választási rendszer feletti előnye azon okból is, mivel csak azon esetre reménylhetjük, hogy a birói állásra jelentkezők ezen állás alkalmas betöltése végett a jogi pályára azon komoly elhatározottsággal készüljenek, hogy az életpályájuk leend; mivel a kicsinyes személyes érdek nélkül bíráló kormánytól bizton várhatják a képesítettek, hogy alkalmazva lesznek, és így nyugodtan választhatják a birói pályát életpályájuknak, s egész lelki odaadással képezhetik magukat az ezen pályára szükséges ismeretekben. Végre, fokozódik a kinevezési rendszernek a választási rendszer feletti előnye az által, mivel az elsőbiróságoknak helyhatóságokinté választás utján gyakorolt szervezése mellett, oly kisebbszerű helyhatóságok által is szerveztetnek társasbiróságok, melyek körében annyi jogszolgáltatási teendő elő nem fordul mely egy jól szervezett társasbiróság munkaképességét igénybe venné, és így aránytalanul számosak lévén az elsőbiróságok és a szükségelt birói tagok száma is felette nagy lévén, ez által a hazánkban ugyis szűken lévő jogi szakképzettek egy részének munkaképessége a szervezendő felesleges biróságoknál elfecséreltetik; holott, ha a szükségletnek megfelelő járásokinté kinevezés utján szerveztetnek a biróságok mint állami királyi biróságok, a birói hivatásra szakképzettek kellően alkalmaztatván, azok munkaképessége a jogszolgáltatás érdekében megfelelően felhasználva leend.

Minthogy pedig a birói állás helyes betöltésére szük-

ségelt ismeretek oly kiterjedtek, hogy azoknak teljes elsajátítása az ezen állásra vállalkozók összes szellemi erejüknek és munkaképességüknek folytonos felhasználását veszi igénybe, a helyes jogszolgáltatásnak az állam erkölesi és anyagi jólétére oly nagy hatást gyakorló befolyásánál fogva, — tekintve azt, hogy helyes jogszolgáltatás csak a birói hivatás megfelelő betöltésére alkalmas birák mellett lehetséges, és hogy alkalmas birákká csak azok fogják magukat kiképezni, kik a helyes biráskodhatáshoz szükségelt kiterjedt ismeretek elsajátítására összes szellemi erejüket és munkaképességüket folytonosan és egész lelki odaadással szakadatlanul szentelik, — az állam részéről a felelős kormány által gyakorlandó kinevezési jog mind azon intézményekkel is gyámolítandó, melyek oda hatnak, hogy a birói állásra vállalkozók ösztönözve legyenek, magukat leendő hivatásuk helyes betöltésére lehetőleg kiképezni, és képzettségüket folytonos gyakorlat és tanulmányozás által kifejteni. Ilyen intézményekül tekintendők, az igazságszolgáltatás terén előhaladottabb nemzetek ez érdembeli intézkedéseiből vonható tapasztalatok szerint: hogy étetfogytiglan tartó állami tiszt-ség legyen a birói állás, mely állásától a biró csak ítélet útján ellene bepróbált vétke miatt fosztathatik meg, — hogy, azon tekintetből, mivel a birói állás helyes betöltésére a hosszas gyakorlat igen nagy előnyül szolgál, a kitüntetett kiváló érdemeken kívül, az alkalmazott biró szolgálati évei is magasabb állás betöltésénél leendő figyelembe vétele elvül megállapitassék, — nem különben, hogy a birói állással oly anyagi helyzet biztosíttassék, mikép anyagi gondoktól menten egész lelki nyugalommal szentelhesse magát fontos hivatása teendőinek.

Midőn tehát a hazánkban divatozó rendszer nélküli tanítási, vizsgálati és gyakorlati mód mellett az, hogy a jogi pályára készülők a szükséges jogi ismeretekkel magukat kiképezzék, meg van nehezítve, — a divatozó választási rendszer mellett pedig az, hogy a jogi pályára készülők, ezen pályára mint életpályára egész lelki erővel és munkaképességgel készüljenek, és hogy magukat a birói állás helyes betöltésére folytonosan és egész lelki nyugalommal és összes szellemi erejük felhasználásával szakadatlanul képezzék, várható nem lenne; — ellenben, a czélszerűen megállapított kötelező tan-, vizsgálati- és gyakorlati rendszer mellett, az állam az iránt nyer biztosítást, hogy a birói állásra vállalkozók leendő hivatásuknak megfelelőleg kiképzett egyénekből fognak állani, — továbbá a felelős kormány részéről a birói állásra vállalkozók közül a legalkalmasabbak lehető kiszemelése várható, és az így kiszemeltéktől a részükre életfogytiglan való állami tisztségben való megmaradásuknak, érdem és szolgálati éveiknek figyelembe vételével magasabb állásra történendő előléptetésüknek, anyagilag maguk és családjuknak biztosítása iránt életbeléptetendő intézkedések mellett, a birói állás alkalmas betöltésére szükségelt kiterjedt ismeretek elsajátítására és azokban való folytonos további kiképzetésre való szakadatlan törekvés is várható: — törvényhozásunktól igénybe veszi a nemzet, hogy a joguralomra törekvő kor szellemének hódolva, a helyes jogszolgáltatás elnyerhetése végett szakitson a hazánkban már nagyon is sokátartó jogszolgáltatási nyomorbéli multat előidézett rendszerrel, és léptessen életbe egy a czélnak megfelelő jogi tan- vizsgálati- és gyakorlati rendszert, s helyezze a felelős állami kormányt az allami érdeket képező helyes jogszol-

gáltatás gyakorlatára hivatott bírák kinevezése iránti állami jog gyakorlatába, — és hogy ezen állami jognak a felelős kormány részéről gyakorlata minél üd-
vösebb eredményre vezessen, állapítsa meg a kineve-
zendő bírák életfogytiglan tartó hivataloskodásukat, ér-
dem és szolgálati évek szerint való magasabb állásra
leendő alkalmaztatásukat, úgy saját maguknak és csa-
ládjuknak anyagi biztosítását.

III.

De nem csak értelmes szakavatott bírák kívántat-
nak a helyes jogszolgáltatáshoz, hanem lényegesen
szükséges az is, hogy az igazságszolgáltatásra hivatott
bírószági tagok tiszta becsületességű s önálló szilárd jel-
lemű egyének is legyenek; kik részrehajlatlanul, egye-
dül tiszta meggyőződésük által vezéreltetve, járjanak
el fontos hivatásuk teljesítésében.

Mert, ha a bíró a becsület utjáról könnyen eltán-
torítható, ha gyenge s a körülmények behatásától függő
jellemű, tőle részrehajlatlan igazságszolgáltatás nem
várható, még akkor sem, ha mind azon képességekkel
bir is, melyek érvényesítése mellett hivatásának teljesen
megfelelhetne, hanem jogérzete a reá hatást gyakorló
esábitások által elfojtatván, jobb meggyőződése ellené-
re fogja ítéletét kimondani.

A miért is, minthogy oly kiválóan szükséges a
bíróban a tiszta önzetlen becsületesség és önálló szilárd
jellem, az államnak intézkedéseivel oda kell hatnia,
hogy az önzetlen szilárd jellem fejlődésére károsan ható
okok behatása alól a birói osztály lehetőleg megmen-
tessék, ellenben az önzetlen szilárd jellemnek ezen osz-

tálynál leendő minél tökélyetesebb fejlődése gyámolítassék.

Mínt hogy pedig a bíróságok szervezésére vonatkozó oly állami intézmények, mellyek szerint a birói állás elnyerhetése nem a birói állásra képesítő ismeretek megszerzésétől, hanem attól függ, valjon a birói állás elnyerhetése végett jelentkező a választókat — illetőleg azok vezéreit pártfogókul maga részére képes-e megszerezni, — továbbá, melyek szerint az elnyert birói állásban leendő megmaradhatását maga részére nem az által biztosítja, ha biráskodási kötelességét személyre való tekintet nélkül részrehajlatlanul teljesíti, hanem az által, hogy ha kigyósimasággal a választásoknál nagyobb befolyást gyakorló jelentkező ügyfelek — ha mindjárt jogosulatlan érdekeiknek — megfelelőg járt el, — nem különben, melyek szerint a birói állásra vállalkozó anyagilag biztos helyzetre nem számíthat, sőt ellenkezőleg anyagi gondok gyötrelmeinek van kitéve, — az önzetlen s önálló szilárd jellemnek a birói osztálynál leendő fejlődését megakadályozzák; — kötelessége az államnak ezen közvetve magát a részrehajlatlan jogszolgáltatást gátló intézményeket mellőzni, illetőleg azokat a czélnak megfelelőleg átídomítani.

Már most, tekintve azt, hogy a bíróságok választása iránti rendszer mellett, a bírósági állásra legalkalmasabb egyén is mellőztetésnek van ki téve, ha a választók, illetőleg vezetőik kegyét nem keresi, vagy ha valamelyik befolyásos kortesvezér ellenszenve sujtja, — tekintve továbbá, hogy a választási, különösen időszakonkintí választási rendszer mellett, az elnyert állásban való meg maradhatás biztositékaul a bíróra nézve nem birói kötelessége részrehajlatlan teljesítése, hanem a befolyásos választók érdekeihez való alkalmazkodása szol-

gál, és az ily bizonytalan alapu biztosítékon nyugvó állás anyagi biztosítást sem nyújt, — tehát a választási rendszer mellett a jellem kifejtésére gátul szolgáló akadályok által van a birói osztály körülvéve, — a választási rendszer azért is mellőzendő: hogy az állami együttlét egyik legfőbb fontosságu czéljának a helyes jogszolgáltatásnak, illetőleg joguralom létesítésének közvetve gátul szolgáló akadályt, az állam saját maga ellen fen ne tartson.

Nem elég azonban a birói osztály elől azon akadályokat elhárítani, melyek annál az önzetlen és önálló szilárd jellem fejlődésére káros hatással vannak, hanem az elérendő czél főfontosságu voltánál fogva, azon intézmények életbe léptetendők, melyek a birói osztálynál az önzetlen és önálló szilárd jellem fejlődését elősegítik. Ilyenekül tekintendők pedig: a felelős kormány részéről való életfogytiglani kinevezés, ugy hogy elnyert állásától a bíró csak ítélet útján saját vétke miatt fosztathatik meg, — a kinevezendő részére, kitüntetett érdemei és szolgálati évei figyelembe vételevel, biztosított előmenetel, — anyagi gondoktól felmentő s állásának megfelelő jövedelem, — s végre a jogszolgáltatási eljárásra nézve a szóbeliség és nyilvánosságnak behozatala által, a birói osztály működésének a nyilvánosság ellenörködő és nemesítő hatása alá helyezése.

Ugyanis, ha a birói állásra készülő azon meggyőződéssel lép ezen életpályára, mikép a felős kormánynak a jogszolgáltatás helyes vezetéseért az országgyűlésnek és a szabadsajtó útján nyilatkozó közvéleménynek személyesen felelős, s a nemzet legkitünőbb jogtudósaiból a jogszolgáltatás vezetésére és ellenörzésére hivatott tagja által fognak az ezen életpályára magukat előkészítettek a betöltendő birói állásokra kineveztetni,

— minthogy a történendő kivevezésnél a felelős kormánynak igazságügyi tagjára iránytadó tekintet, már felelősségénél fogva is, csak az lehet, mikép a helyes jogszolgáltatás elérhetése céljából a birói állások minél képesítettőbb egyénekkel legyenek betöltve, — minden az önérzetet gyengítő mellékes segédeszközökre való támaszkodás nélkül, az önálló jellemet fejlesztő azon tudattal fog a birói pályára lépő ezen általa választott életpályára készülni, mikép azon esetre, ha a birói állás helyes betöltésére megkívántató képességeket elsajátítania sikerül, miután a birói állás betöltésénél egyedül a megkívántató képesség szolgálанд zsinormértékül, az általa ohajtott birói állást elnyerni is fogja.

Ezen az önálló jellem fejlesztésére működő hatást pedig gyámolítandja azon állami rendelkezés, mely szerint a birói állás életfogytiglan tartó állami hivatalnak kimondatik, úgy hogy a már egyszer elnyert birói állásától az arra alkalmazott ön vétke nélkül, ítéletileg bünyös voltának történendő igazolása esetén kívül, többé meg nem fosztathatik, — fokozódik azután ezen hatás az által, ha a bíró számára az állam részéről kitüntetett érdemei és szolgálati évei figyelembe vételével történendő előmenetel és anyagi gondoktól felmentő jövedelem biztosítatik. Mert, az ilykép biztosított állás mellett a bíró felülről alulról független helyzetbe jutván, és az anyagi gondoknak szellemzsibbasztó és csábító hatása alól felmentetvén, ez által benne az önálló önzetlen jellem alapját képező önérzet támasztatik és megerősítetik.

Végre, minthogy emberi gyarlóságunknál fogva az erkölcsi botlásoknak alá vagyunk vetve, és minthogy a bírónak hivatási köre olyan, melyben igen sok csábításoknak van kitéve, — de minthogy más részről er-

kölcsi természetünk következtében embertársaink becsülésére vágyunk, ellenben azoknak megvetésétől idegenkedünk, úgy hogy a nyilvánosság folytán köztudomásra jövő és — így a közvélemény bírálatának alávetett tetteink mivoltára az, hogy azoknak erkölcsi érdekükhöz képest, embertársaink tiszteletét vagy bélyegző elítéltetését nyereendjük el, egyrésztől nemesítőleg ösztönző — másrésztől elrettentő hatást gyakorol reánk, — a bíróságok eljárása a nyilvánosság ellenőrködő és nemesítő hatása alá is helyezendő.

Már most, ha vizsgálat alá vesszük, mennyiben léteznek hazánkban az általunk jelzett azon intézmények, melyek a bírói osztályban az önzetlen szilárd jellem fejlesztésére hatással vannak, azt tapasztaljuk: mikép azok kivétel nélkül eddig a legvétkesebb közönnyösséggel mellőztettek, — minek folytán nem is lehet csodálni, ha bíróságaink tagjai koránt sem szolgálhatnak önzetlen szilárd jellem tekintetében elő mintául.

Ugyanis, elsőbíróságokként működő törvényhatósági bíróságaink, a választók szeszélye és jogosulatlan érdekei szerint, a valódi érdem figyelembe vétele nélkül, bizonyos időszakra választattak, úgy hogy a választók jó akaratától függött a megválasztott állása, melyre tehát, ha mindjárt bírói kötelessége megsértése árán is, állásának biztosítása végett okvetlenül törekednie kellett, — továbbá, a felsőbbbíróságok nem a jogszolgáltatás terén kitüntetett érdemek, hanem legnagyobb részint egészen más téren tett szolgálatok tekintetbe vételével töltek be, — nem különben, a bírói állásokkal, még a kir, curiánál is, oly jövedelem van összekötve, hogy egy családos kir. táblai bírónak a mostani pénzviszonyokhoz képest, illetékes jövedelme mellett, nem csak a szellemi folytonos kiképeztetéséhez megkivántató minden kiadás-

tól ovakodnia kell, és az állásához mért kényelemben sem maga nem részesülhet, sem családját nem részesítheti, hanem folytonos anyagi gondoktól gyötört állapotban kell sinlődnie, — végre, az igazságszolgáltatási eljárásnak irásbelisége és titkos volta által, a bíróságok erkölcsi botlásai a nyilvánosság és ez által a közvélemény bírálata elől elvonattak.

Minthogy pedig ily körülmények mellett nem lehet csodálni, ha bíróságaink tagjai önzetlen önálló jellem tekintetében azon jogos igényeknek nem felelnek meg, melyeket attól követelünk, ki oly magsztos szerep betöltésére van hivatva, mint a milyen a birói állással jár, — a nemzet képviselői, kiknek kezébe tette le a nemzet erkölcsi és anyagi érdekei megvédése iránti hatóságát, egyik legsürgősebb kötelességüket, teljesítendik, ha mielőbb arról intézkednek: hogy a helyes jogszolgáltatás egyik lényeges akadályát képező azon körülménynek, mely szerint bíróságaink tagjai önzetlen szilárd jellem tekintetében a jogos igényeknek meg nem felelnek, létrejöttére befolyást gyakorló okok elháríttassanak; ellenben, az önzetlen szilárd jellemnek a birói osztálynál leendő fejlesztését és megerősítését gyámolió intézmények életbeléptetessenek.

IV.

Az előre bocsátottak által jelzett állami intézmények segítségével értelmes szakavatott és önzetlen szilárd jellemű birákból szervezendő bíróságok is azonban a joguralom létesítése iránti feladatuknak megfelelőleg csak úgy fognak működni; ha reájuk csak a valóságos jogszolgáltatási teendők mint kizárólag ebben

eljáró közegekre bizatnak, és ha azok oly állami intézményekkel gyámolítatnak, melyek mellett a kötendő jogügyletek rendszeres létrejötte elősegítetik.

A már előrebocsátottakból kitünvén, hogy a birói fontos és nehéz hivatásnak csak az képes megfelelni, ki ezen hivatása teendőinek helyes ellátására, összes szellemi erejét folytonosan és szakadatlanul szenteli, ennek folytán csak is mételnünk kellene a már felhozott érveket, ha e helyütt azt bővebben indokolni akarnók, hogy a jogszolgáltatási teendők czélszerűen csak a kizárólag ezekben eljáró közegekre bizathatnak. A miért is azon hazánkban divatozó rendszernek, mely szerint helyhatósági egyes biráink egyszersmind közigazgatási tisztviselők, jogszolgáltatási tekintetből mellőzendő voltát bizonyítgatni feleslegesnek találjuk: hanem azon intézmények megjelelésére szoritkozunk, melyek mellett a bíróságok működési köre lehetőleg a szorosán vett bíráskodásiakra szorittatik, és a rendszeres jogi okiratok szerkesztése — és ez által közvetve a peres kérdések egyszerűsítése és kevesbitése gyámolítatik.

Ily intézményekül szolgálnak pedig a jogszolgáltatás terén előhaladottabb törvényhozások által életbe léptetett közjegyzők és bírósági végrehajtók iránti intézmények.

Mínthogy a közjegyzői intézmény által, különösen, ha a közjegyzők által kiállítandó okiratoknak közokiratokbeli hitelesség tulajdoníttatik, és ha az azok alapján indítandó keresetek számára bizonyos eljárási előnyök (például fizetési meghagyási eljárás Mandatsverfahren) allapittatnak meg, arra ösztönöztetik a közönség; mikép, a különben előfordulható vitáskérdések kikerülése végett, kötendő jogügyletei iránt kiállítandó okiratai az erre szakavatottsággal bíró, s eljárásukért

felelős közjegyzőkkel állíttassa ki. Minek folytán azután, ha a népnél szokássá válik minden fontosabb esetben okiratai szerkesztése végett a szakavatott közjegyzőhöz fordulni, — a peres kérdések nem csak tetemesen megkevesbülni, hanem egyszerűebbé válni is fognak, és így a bíróságok nem lesznek túlárasztva munkaerejüket felülhaladó teendőkkal. — De a közjegyzői intézmény az által is jótékonyan hat a helyes és gyors jogszolgáltatás eszközzésére; mivel a bíróságok felügyelete alatt számos jogi teendők ellátása, melyek nem szorosan vett bíraskodásiak, mint például: hitelesítések, okiratok megőrzése, örökhagyók hagyatékaiknak peren kívüli elintézése stb., a közjegyzőkre bizathatik, minek folytán a bíróságok kizárólag jogszolgáltatási hivatásuknak szentelhetik magukat.

A bírósági vegrehajtók pedig a kézbesítések és végrehajtások teljesítésére lévén felelősség terhe alatt hivatvák, — az ez érdembeli teendőknek részükről történendő teljesítése által szinte közreműködnek a bíróságok munkaterhe könnyítésen, e mellett pedig e nem-beli működésükben szakadatlanul tartó gyakorlatuk folytán, a reájuk bizottakban teljes szakavatottsággal és a czélnak megfelelő pontossággal és gyorsasággal is fognak eljárni.

V.

Ámde, nem elegendő, ha az állami intézmények oda hatnak, hogy a szervezendő bíróságok szakavatott és önzetlen szilárd jellemű bírakkal elláttathassanak, és hogy azok működési köréből a nem szorosan vett jogszolgáltatási teendők elválasztassanak, hanem, hogy

a helyes jogszolgáltatásnak megfelelőleg a birói intézkedések ne csak jogilag alaposak és részrehajlatlanok legyenek, hanem hogy azok az előforduló eset mivoltához képest kellő gyorsasággal is történjenek, és hogy az azokat igénybevevő jogszolgáltatást kereső fél aránytalan költséggel terhelve se legyen.

Hogy azonban a jogszolgáltatási teendők ellátására hivatott bíróságok ezen célnak megfelelőleg szervezve legyenek, a szervezés módozatjainak megállapításánál arra kell tekintettel lenni: hogy az egyszerűbb, de kiváló gyorsaságot igénylő, valamint egyforma irányu felügyeletet megkívánó ügyek ellátására a felek által könnyen megközelíthető számosabb egyes bíróságok, a fontos és nagyobb értékű ügyek elintézésére pedig társas bíróságok működjenek.

Ugyanis, a csekélyebb értékű ügyekre nézve főfontosságú tekintet alá jön azon körülmény, hogy a jogszolgáltatást igénybe vevő fél lehetőleg kevés költséggel és időveszteséggel járulhasson bírāja elébe: mivel különben kénytelen számos esetben, jogérzete sérelmével, a szenvedett jogsérelem orvoslásáról lemondani. — De a bíróság elébe való könnyű és kevés költséggel történendő járulhatás lehetetlen oly bírósági szervezés mellett, melynél fogva minden ügyben kivétel nélkül társasbíróságok ítélnék. Mivel a társasbíróságok semmi esetre sem lehetnek oly számosak, hogy az azokhoz való járulhatással járó időveszteség és költségeskedés, a csekélyebb értékű ügyeknél szenvedett jogsérelem orvoslása által nyerendő anyagi haszon által helyre-pótoltva legyen. Ennélfogva tehát, — ha mindjárt felteszszük is azt, hogy a csekély értékű ügyek közt is fordulhatnak elő olyanok, melyeknél fontos jogi kérdések eldöntendőek, és hogy a társasbíróságoktól rendsze-

rint jogilag alaposabb ítéletet várhatunk mint az egyes bírótól, — miután az előfordulható bonyolultabb jogi kérdéseket magukban foglaló kisebb értékű ügyek a kivételt képezik, ellenben a kisebb értékű ügyeknek a társasbiróságok elébe történendő utalása esetében maga a jogszolgáltatás elnyerhetése tétetnek sok esetben lehetlenné; — a kisebb értékű ügyek elintézésére egyes bíróságok szervezendők.

De, a gyors elintéztet igénylő jogi intézkedések, a milyenek a biztosítások, zárlatok, végrehajtások alkalmával felmerült peres kérdések, haláleseterei bizonyítékok felvétele iránti elhatározások és intézkedések is czélszerűbben a nagyobb számmal szervezhető egyes bíróságokra bizathatnak; miután a nagyobb számmal szervezendő egyes bíróságok elébe tetemes idővesztés nélkül lehet járulni, és mivel a tárgy sürgős voltának megfelelőbben az egyes bíró a szükségelt intézkedést nagyobb gyorsasággal teheti meg mint a hogyan az a társasbiróság részéről várható.

Továbbá, a folytonos és következetes irányu felügyeletet és ellenőrködést igénylő gyámi és gondnoksági ügyek feletti felügyelet és ellenőrködés is, a kisebb kiterjedésű bírói kerületben működő egyes bíró részéről, ki a felügyelete és ellenőrködése alatt álló személyekkel könnyen érintkezik és a fenforgó intézkedést igénylő körülmények iránt magának közvetlen személyes észleletek alapján kimerítő tudomást szerezni képes, — a czélnak megfelelőleg nagyobb pontossággal és nagyobb következetességgel gyakorolható, mint az a tetsületileg működő társasbiróságok részéről történhetik.

Végre, a kisebb vétségek elítélése, az elővizsgálatok teljesítése, a társasbiróságok elébe tartozó ügyekben távolabb lakó vagy a megjelenésben akadályzott tanuk

kihallgatása, birói szemle teljesítése és egyéb bizonyítékok előállítására iránti közreműködés által is, a jogszolgáltatás gyorsítására üdvös befolyást gyakorolnak a szervezendő egyes bíróságok.

Minek folytán, a jogszolgáltatási teendők ellátására elsőbíróságokként kisebb birói kerületben működő egyes bíróságok, ellenben társasbíróságok nagyobb kerületre kiterjedő birói hálósággal szervezendők, úgy hogy az egyesbíróság hatósága kiterjedjen körülbelül 18—20,000 lélekre, a társasbíróságé ellenben hatszor annyira. Minthogy pedig az ország fővárosában Budapestben már jelenleg is igen élénk kereskedés uralkodik, de annak még élénkebbé és kiterjedtebbé vált a reményelhető, ily nagyszerű kereskedelmi forgalomnál lényegesen megkívántató hitel érdekében azonban, a kereskedelmi forgalomban főfontosságú váltói üzletből — valamint a kereskedelmi ügyletekből keletkező peres kérdések, nem különben a fizetési kötelezettségeik teljesítésére képtelenné vált kereskedők csődjeinek minél gyorsabb elintézése lényegesen megkívántatik, de ezen kelléknek megfelelőleg csak az olyképp szervezendő bíróság képes megfelelni, mely oly tagokból áll, kik ezen szakbeli törvényekben való folytonos gyakorlat által magukat kiválólag kiképezték, továbbá, kik kizárólag ezen nembeli ügyekkel foglalkoznak és ez okból át vannak hatva azon kiváló birói hivatásuktól, mikép az alapos jogszolgáltatás mellett a gyors eljárás egyik főfeladatuk, — Budapest számára, a váltó- és kereskedelmi forgalomból keletkező — valamint a budapesti kereskedő elleni csődügyek elintézésére, egy elsőbíróságu váltó- s kereskedelmi külön törvényszék lenne szervezendő.

Az elsőbíróságoknak ily képeni szervezése mellett

a jogszolgáltatási teendők akép osztatván fél, hogy a gyorsaságot és egységes vezetést igénylő ügyek ellátására az arra alkalmasabb egyes bíró, ellenben a nagyobb megfontolást és tüzetesebb bírálatot igénylő ügyek iránti intézkedések felett a testületileg működő társasbíróságok fognak hatósággal birni, — ily szervezés folytán, a helyes jogszolgáltatás czéljának megfelelőleg, nem csak jogilag alapos, hanem gyors eljárást is várhatunk.

Ezen az állodalom részéről szervezendő egyes és társas elsőbíróságokon kívül azonban, a jogszolgáltatási teendők elintézésére a községi előjárók is, az illető községre kiterjedő hatáskörrel, a kisebb értékű és gyors elintéztést igénylő ügyek (Bagatellsachen) elintézése által, jótékonyan közreműködhetnek; miután ez által az állami bíróságok tulterheltetésének eleje vétetik, de az apróbb panaszok (u. n, Bagatellsachen) minél kevesebb költséggel és idővesztéssel történendő elintézése könnyítettik, azon fölül pedig a községi előjáróknak hivatási körükben való hivatalos fellépéshez megkivántató tekintélyük is gyámolittatik.

A miért is, a világos és bonyolult bizonyítási eljárás nélkül, vagy kölesönös belenyugvás mellett leteendő eskü útján tisztába hozható adóssági, mezei károsításból, bérleti és szolgálati viszonyból eredő keresetekre nézve, a kisebb helységekbeli községek előjárói 12 forint — a nagyobb községek előjárói 60 ft. erejéig, sommás szóbeli uton nyilvánosan megtartandó eljárás mellett bíraskodni, hatósággal felruhazandók lennének, oly formán; hogy a községi előjárók határozataikat azonnal foganatosítani tartozván, azoknak felebbezése megengedve nem lenne, hanem a magát sértve érző fél rendes peruton kereshessen csak orvoslást.

A mennyiben pedig, a jelzett módon felruházandó hatósági községi eljárók és elsőbiróságok az előforduló ügyek kellő ellátására kielégítőleg megfelelhetnek, — a némely törvényhozások által megkísértett békebirósági intézménynek életbeléptetése szükségtelennek és czél-szerűtlennek mutatkozik.

Mert, a mennyiben a békebiróságok főhivatásakép a peresfelek kiegyeztetésének megkísértése tüzetik ki, ez szükségtelen anuyiból; mivel a hatóságuk elébe tartozó ügyekben, az illetékes községi eljáróknak egyes- és társasbiróságoknak is törvényileg köteleességükké tethetik a tárgyalás megindítása előtt a kiegyeztetési kísérlet megtétele. Ha pedig a francia birósági intézmény mintájára, a peres kérdések kiegyenlítésének előmozdítása czéljából, azon szabály allapittatnék meg, hogy semmiféle kereset a békebiróság előtt való előleges egyeztetési kísérlet megtartása és ennek igazolása nélkül meg nem indíthatatik, ez által a peres felek ok nélkül szükségtelen költségekkel és idővesztéssel terheltetnének; miután, ha a peresfelek kiegyezésre hajlandók, az illetékes biró előtt is elég alkalmuk van egyességre lépni, és így szükségtelen költség és idővesztés okoztatik nekik, ha előbb az egyesség megkísértése végett más birói hatóság elébe járulni kénytelenek. Azután azon esetre, ha a békebiróságoknak választás utjáni szervezése czélosztatik, tekintet nélkül jogi képzettségre, ugy hogy a békebiróság tiszteletbeli fizetés nélküli állás legyen, a jogszolgáltatás hátrányára oly birósági közegek teremtetnének, melyek, jogi képzettség hiánya miatt, az egyességi kísérlet megtartása végett eléjük kerülő peres jogi kérdésekben a helyes jogi szempont iránt a feleket felvilágosítani, és így az egyesség létrejöttére üdvös befolyást gyakorolni nem

képesek, sőt inkább, a fenforgó kérdésnek hibás jogi szempontból történendő felfogásuk által, a felek közt különben bekövetkezhető kiegyenlítés megnehezítésére gyakorolnak hatást, — az előttük megkötendő egyességeket pedig, a szükségelt jogi kellékeknek és megkivántató szabatoságnak megfelelőleg szerkeszteni képesek nem lévén, az egyességeknek részükről történendő hibás szerkesztése miatt, oda hatnának, hogy a peres kérdések közreműködésük által, életbeléptetésük céljával ellenkezőleg, szaporittatnának.

VI.

A jogszolgáltatási kívánalmaknak megfelelőleg szervezett elsőbiróságok határozatainak felülvizsgálatára hivatott birói közegek czélszerű rendezése, a helyes jogszolgáltatás céljának elérése végett, szinte főfontosságú lévén, e tekintetben vezéreelvekül megjelöljük:

1-ör. Hogy rendes felülvizsgálati biróság csak egy legyen, és pedig az egyes biróságok határozataira nézve, a fölébe helyezett társasbiróság, a társasbiróság elsőbirósági határozatai ellen, (a váltó-kereskedelmi és csődügyekbeliekben hozottak kivételével, melyek egy Pesten felállítandó váltó-kereskedelmi és csödi feltörvényszékhez lennének felebbezendők) a bizonyos számú társasbiróságok fölébe helyezendő kerületi főtörvényszékek, oly jogositvánnyal, hogy azok másodbiróságilag a semmiségi panaszok felett is határozzanak.

2-or. Hogy a semmiségi panaszoknak, — a melyekhez számítandók a perbeli okiratok világos szóbeli tartalmával ellenkező, vagy valemely jogi szabály téves alkalmazásán, illetőleg magyarázatán alapuló határoza-

tok elleni panaszok is, — akár másodbiróságilag, a mennyiben magának a felülvizsgálati bíróságnak ténye ellen, akár harmadbiróságilag, a mennyiben a két egybehangzó bírósági határozatok ellen intéztetnek, végleges elintezésére, — egy az egyesült Magyar- és Erdélyhonra kiterjedő hatósággal felruházandó semmisítőtörvényszék Pesten legyen felállítandó. Hogy azonban az egybehangzó határozatok elleni semmiségi panaszokkal való visszaélésnek eleje vétessék. az egybehangzó határozatok ellen emelt semmiségi panaszok miatt, az illető azokkal élő feleknek illetőleg képviselőiknek bizonyos meghatározott összegbeli bírságban a semmisítőtörvényszék által történendő elmarasztaltatásuk megállapítandó azon esetre, ha a semmiségi panasz teljesen alaptalannak találatik.

3-or. Hogy az állami főfelügyelet alatt álló gyámi és gondnoksági és a közintézeteket érdeklő ügyekben, az állam főfelügyeleti jogának közvetlen gyakorlatára, továbbá a törvények megtartásafeletti felörködésre, ugy a jogszolgáltatási administrationális előforduló kérdések elintezésére, az igazságügyminister alatt álló s az elsőbiróságú társasbíróságoknál, kerületi főtörvényszékek-nél és a semmisítő törvényszéknél alkalmazandó állami ügyészségek szervezendők.

Ad 1. Feltéve azt, hogy az életbeléptetendő állami intézmények befolyása alatt, a szervezendő bíróságok kellőleg képzett és önzetlen szilárd jellemű tagokból állítatnak össze, a jogszolgáltatás által elérendő joguralom és jogbiztonság czéljának legjobban megfelelő azon felebbezési rendszer, mely szerint rendes esetekben a hozott határozatok csak egy felebbviteli bíróság előtt kerülnek felülvizsgalat alá. — Miután azon esetre, ha az elsőbiróság tévedésből hibásan határozott volna,

a fölülvizsgálati bíróság, — a melynél czélszerű szervezés mellett, tapasztaltabb és jelesebb képzettségű bírák alkalmaztatnak, de melynél nagyobb számú bírósági tagok által is bíraltatnak meg az ügyek, — a tévedésbeli hibát helyreigazitandja, és az ily megváltoztatott határozat lehetőleg megnyugtató leendő még azon félre is, mely elsőbíróságilag kedvezőbb határozatot, kapott; minthogy az elsőbíróságinál nagyobb számú tagok hozzájárulása mellett bíraskodó és tapasztaltságuk és kiváló tehetségeik által kitünő bírói tagokból álló felülvizsgálati bíróságtól méltán feltehető: hogy azon esetre, ha az elsőbírósági határozat a felek jogai mivoltának megfelelt volna, azt meg nem változtatja, — azon esetre pedig, ha az elsőbírósági határozat fölülvizsgálatilag helyben hagyatik, lehetőleg teljes megnyugvás szereztetik a feleknek, hogy a hozott határozat a jogos kívánalmaknak megfelel. Ellenben oly felebbezési rendszer mellett, melynél több fölülvizsgálati bíróság létezik, — eltekintve attól, hogy ily rendszer mellett az állam és peres felek szükségtelen költségekkel terheltetnek, — azon tudat folytán, hogy további fölülvizsgálatnak helye van, és hogy hozandó határozata nem fogja a peres ügyet szabályozólag eldönteni, a felülvizsgálati bíróság hivatásának nagyfontosságú volta iránti meggyőződés által nem vezéreltetvén, könnyen felületes bírálatra ösztönöztethetik, a mi aztán a felülvizsgálat céljával ellenkező eredményre, a jogbiztonság iránti bizalom csökkenésére vezet. Mert, ily eljárás mellett a másodbíróság csak átmeneti intézkedésnek tekintvén felülvizsgálati határozatát, és így a felülvizsgálat végett elébe kerülő peres ügyet, nem egész szigorral bírálván meg, ebből az eredményeztethetik; mikép oly esetekben, midőn az elsőbírósági határozatot eléggé megfon-

tolt bírálattal mellet helybehagyni kellett volna, azt megváltoztatja, — továbbá, midőn azt módosítani kell, tévesen változtatja meg, vagy pedig helybenhagyja; — úgy hogy aztán, a harmadbíróság részéről az ügy állásának megfelelőleg hozandó határozat mellett is, mind a három esetben: a midőn t. i, a helyes elsőbírósággal összeütköző másodbírósági határozat megváltoztatásával az elsőbírósági határozat állapítottatik meg, — vagy midőn a mindkét alsóbíróság által eltérőleg hozott hibás határozat helyett egy harmadik határozat hozatik, — vagy, midőn az alsóbíróságok által egybehangzólag hibásan hozott határozatok helyett hozatik harmadik módosító határozat, — a bíróságok részéről követett helyes eljárás iránti megnyugvás, és így az azok által kimondott elvekhez való alkalmazkodás iránti hajlam, a közönségben elfojtatik; a mi által aztán a jogbiztonság érvényülésének terjedése is megakadályoztatik. De különben is, ha czélszerűen szervezett két rendbeli bíróság mellett megnyugtató intézkedés nem várható, az akkor sem érhető el, ha harmadbíróságilag is a felülvizsgálatnak helyadatik; miután azon esetre, ha a harmadik bíróság az egybehangzó alsóbírósági határozatokat helyben hagyja, semmivel sem lesz jobban megnyugtató a vesztes fél, mint ha már a másodbírósági helyben hagyólag hozott határozat lett volna a szabályozó, — ellenben, ha akár az egybehangzó alsóbírósági határozatok változtatnak meg harmadbíróságilag, akár az eltérőleg hozott alsóbírósági határozatok helyett egy harmadik határozat, akár az alsóbírósági eltérő határozatok közül valamelyiket megerősítő határozat hozatik harmadbíróságilag, — a vesztes félnek a szabályozó határozat helyes volta iránti kételye nem csak, hogy kisebb nem lesz, mint a milyen lett volna azon félé, a

mely a másodbiróságilag hozott határozatnál fogva vált vesztesé, sőt, ily eltérő bírósági határozatok fenforgása folytán, az ügyveszteséget eredményező határozat helyes volta iránti kételye még sokkal fokozottabb leend, mint azon vesztes félé, mely a másodbirósági nem kedvező határozatban kénytelen megnyugodni. Azután, az egyszeri felebbezés rendszere mellett fontos érvül szolgál még az is; hogy a feltételezett szóbeliség és nyilvánosság elvére alapított rendszer mellett, sokkal nagyobb biztosítéka van a peres félnek arra nézve, hogy fenforgó ügye minden oldalról kellően megbíratatik, mint van az ekkoráig gyakorlatban lévő írásbeliség mellett, a mely legkevesebb biztosítást sem nyújt arra nézve, hogy az ügy bírálatánál döntő jelentőséggel bíró érvek, az előadó roszlelkűsége vagy hangagsága miatt, az eljáró bíróság előtt egészen ismeretlenek ne maradjanak. Ha tehát némileg czélszerűnek látszhatnék is az eljárás írásbelisége mellett a harmadbirósági felülvizsgálat, az azon garantiák mellett, melyeket az eljárás szóbelisége és nyilvánossága nyújt, tőkelyetesen feleslegessé válik.

Hogy az egyesbiróságoknak határozatai a felébök helyezendő társasbiróságokhoz legyenek felebbezendők, a társasbiróságok elsőbirósági határozataik felülvizsgálátára pedig, kivéve a váltó kereskedelmi- és csődügyekben hozottakat, kerületenkint főtörvényszékek legyenek szervezendők, — nem csak a szóbeliség és nyilvánosság elvének életbeléptetése folytán, a felülvizsgálati eljárásnak szinte szóbelileg és nyilvánosan történendő megtartása miatt, az ügyködő feleknek a felülvizsgálati bíróság elébe szükségendő járulás megkönnyítése és az avval járó költségek lehető megkimélése miatt, de azért is czélszerűnek tűnik fel; mivel ily fokozatos kerü-

letenkint működő felülvizsgálati bíróságok szerinti felebbezési eljárás mellett, a helyes jogszolgáltatás követelményeinek megfelelőleg gyors és alapos ítéleteket inkább várhatunk, mint azon esetre, ha az összes felebbezésekre csak egy felülvizsgálati bíróság illetékes. Mert, az egyesbíróságok hatósága elébe tartozó ügyek, kisebb értékük és sürgős természetüknél fogva, az ügyködő feleknek aránytalan költségekkel való terhelhetőség nélkül, kellő gyorsasággal csak azon esetre fognak felülvizsgáltathatni, ha a felülvizsgálati bíróság székhelye az illető felek lakásától nem esik nagyon távol, és így azok, ügyüknek tárgyalása végett a felülvizsgálati bíróság elébe könnyen, kevés-költséggel és idővesztéssel járulhatnak. Ennél fogva tehát, minthogy a bizonyos számú egyesbíróságok fölébe helyezendő társasbíróság székhelye rendszerint a felek lakásától nem igen leendő távol, ellenben a kerületenkint felállítandó fölülvizsgálati törvényszékek az egyesbíróságok elébe tartozó ügyek által érdekelt felek lakásától rendszerint nagyobb távolságra fognak lenni, az ügyködő felek iránti tekintetből, azoknak aránytalan költségtől és idővesztégtől lendő megkiméltetésük végett is, az egyesbíróságok határozataira nézve felülvizsgálati birói hatóságul legezélszerűbben az illető társasbíróságok felelnek meg. De azért is az elsőbíróságu társasbíróságok bizandók meg az egyesbíróságoktól felebbezett ügyek felülvizsgálatával; mivel azon esetre, ha az összes felebbezések a kerületenkint felállítandó fölülvizsgálati fő-törvényszékek által lennének elintézendők, ezeknél, az egyesbíróságoktól felebbezett legnagyobb részben gyors elintézését igénylő ügyek-kellő előzetes felülvizsgálata miatt, a többi felebbezett ügyek felülvizsgálata azok hátrányára késleltetnék, — de mindemellett is, a számos

felebbezett elsőbirósági ügyeket még sem lennének képesek azon gyorsasággal elintézni, melyet az ügyek természete igényel; holott azon esetre, ha az egyesbirósági határozatok az elsőbiróságu társasbiróságok által felülvizsgálandók, minthogy minden egyes társasbiróság alá tartozó egyesbiróságoktól felebbezett ügyek nem lennének felette nagy számuak, azokat megfelelő gyorsasággal elintézni képesek leendnek, e mellett pedig a kerületenkint felállítandó fölülvizsgálati főtörvényszékekre különben nehezülendő munkateherben oly mérvben könnyitenének, hogy azok a hozzájuk tartozó fontosabb felebbezett ügyekben is megfelelő gyorsasággal eljárni képesek lehetnek.

Hogy pedig a társasbiróságoktól felebbezett ügyek fölülvizsgálatára kerületenkint működő fölülvizsgálati főtörvényszékek legyenek szervezendők a hazánkban most divatozó fellebezési rendszer helyett, mely szerint az összes felebbezett ügyek fölülvizsgálati birói hatóságát a Pesten székelő királyi curia képezi, — már a törvénykezési eljárásnak a szóbeliség elvére terténendő fektetéséből önkint következik. Miután a fölülvizsgálat is szóbeli eljárás mellett történvén, ennek következtében az ügyködő felek rendszerint személyesen lesznek inditva a fölülvizsgálati biróság előtt a kitüzendő tárgyalási napon megjelenni, — továbbá, mivel a peresfelek mind azért, hogy két megbizottat ne legyenek kénytelenek fizetni, mind azért, mivel az ügyet elsőbiróságilag védett képviselő, az ügy körülményei iránt szerzett kimerítő ismereténél fogva, azt rendszerint a felülvizsgálati biróságnál is legcélszerűbben fogja tárgyalhatni, a felülvizsgálati biróság által kitüzendő tárgyalási határnapon is magukat elsőbirósági képviselőjük által képviseltetni kénytelenek leendnek, — ennek folytán

pedig azon esetre, ha csak egy fölülvizsgálati bíróság lenne, a távolabb eső társasbíróságoktól felebbezett ügyek fölülvizsgálata kieszközlése, az illető felekre tulságos költség és időveszteségbeli, és pedig, a közelebb eső társasbíróságoktól felebbezett ügyekben érdekelt felekhez képest, sérelmes arányban reájuk nehezülő teher mellett lenne csak elérhető, a mi sem a józan jogszolgáltatási politika, sem ez osztó igazság elveivel meg nem egyez. — De, azért sem tartozhatnak az összes társasbíróságoktól felebbezett ügyek felülvizsgálata ok-szerűen egy felülvizsgálati bíróság elébe; mivel az egyesült Magyar- és Erdélyhonnak összes társasbíróságaitól felebbezett ügyek nagy száma miatt, ezen bíróságnak igen nagy számú tagokból kellene állani és számos osztályokban kellene műköni, — ily bíróságnál azonban a rendes ügymenethez okvetlenül megkívántató egységes vezetés és szigorú ellenőrködés, a helyes jogszolgáltatás rovására, lehetlenné válik.

A váltó- s kereskedelmi ügyek, valamint a kereskedők csődügyei kellő alapos és gyors elintézése, az ezen szakbeli törvényekben kiváló szakképzettséggel felruházott bírósági tagok által történhetvén megleg-helyesebben, e végből ezen ügyek felülvizsgálati elintézésére egy Pesten felállítandó váltó-kereskedelmi, és csődi fölülvizsgálati törvényszék lenne szervezendő; melynek hatósága az egész egyesült Magyar- és Erdélyhon összes bíróságaitól felebbezett váltó-kereskedelmi ügyekre és a bejegyzett kereskedők csődügyeire kiterjed.

Az ilykép szervezendő fölülvizsgálati bíróságok azonban nem csak érdemileg, hanem, az emelt semmisségi panaszokra vonatkozólag is, a felebbezett határozatokat felülvizsgálni hatósággal bírjanak; ugy azon-

ban, hogy a semmiségi panaszok iránt hozandó határozataik még a semmitő törvényszék felülvizsgálata elébe vitettethessenek.

Mert, számos esetben az ügyvesztes fél semmiségi panaszszal összekapcsolt fölülvizsgálati kérelemmel csak óvatosságból él, hogy a sérelmesnek vélt elsőbíró-sági határozat, mind formakérdés tekintetében mind érdemileg felülvizsgálat alá kerüljön, és megnyugszik a semmiségi panaszának mellőzésevel hozott felülvizsgálati ítéletben, ha a felülvizsgálati bíróság részére az ügyben érdemileg hoz kedvező határozatot.

Már most, miután ily esetekben a semmiségi panasz rendszerint a fölülvizsgálati bíróság által véglegesen fog elintéztetni, — ha az összes semmiségi panaszoknak közvetlenül a semmitő törvényszék által történendő megvizsgálása iránti rendszer léptettetnék életbe, az illető ilyenmű ügyek elintézésének szükségtelen késleltetésével és a peres felek oknélküli költséggel való terhelhetésükkel, oly semmiségi panaszok is kerülnének a semmitő törvényszék vizsgálata alá, melyek a felülvizsgálati bíróságnak semmiségi panaszok elintézésére kiterjedő hatásköre mellett, a semmitő törvényszék vizsgálata alá nem is kerülnek. De, a semmiségi panaszoknak közvetlenül a semmitő törvényszék által történendő megvizsgálása iránti rendszer mellett, egy általában szükségtelenül késleltetik az ügyek elintézése az okból; mivel a semmiségi panasznak és felebbezési kérelemnek két különböző bíróság által, a történendő megvizsgálása mellett, az ügynek ide oda való küldözgetése, és az avval járó kezelési teendők s azoknál igen könnyen becsuszó mulasztások miatt, tetemes időveszteséggel jár, a mely időveszteség elkerül-

tethetik, ha a felülvizsgálati bíróság a semmiségi panasz elintézésére is hatósággal bír; — ugy nem különben az okból is, mivel az összes — mind elsőbírósági mind felülvizsgálati határozatok ellen emelendő semmiségi panaszoknak ugyanazon egybíróság által történendő megvizsgálása elrendelése esetében, tekintve Magyar- és Erdélyhon összes bíróságainak nagy számát, az teendőkkel oly annyira tul lenne árasztva, hogy annál a rendszeres egyöntetű — és helyes ügykezelés, ennek folytán pedig az ügyeknek kellő gyorsasággal és elvi következetességgel történendő elintézése is, lehetlenné válnék; és pedig annyival is inkább, miután a szóbeliségre és nyilvánosságra alapított eljárás mellett, a semmiségi panaszok is szóval és nyilvánosan lévén tárgyalandók, még azon esetben is, ha a semmitő törvényszék számos tanácsban egyszerre működnék, az még sem lehetne képes a Magyar- és Erdélyhonban működő összes netalán körülbelül 650-re rugó egyesbíróságok 108-ra rugó elsőbírósági társasbíróságok, és 10—12 felülvizsgálati bíróságok által hozott határozatok ellen felmerülendő nagyszámu semmiségi panaszokat a megfelelő gyorsasággal tárgyalni és elintézni; e mellett pedig, a számos tanácsban egyszerre való működésnél az ügyek elvi következetességgel való elintézése sem lenne kivihető. A mennyiben pedig a törvényhozás a semmitő törvényszéknek az elsőbírósági határozatok elleni semmiségi panaszokkal való tulterheltezését az által akadályozná meg, hogy az elsőbírósági határozat ellen semmiségi panaszt emelő féltől illetőleg ügyvédjétől, ha alaptalannak találta a semmiségi panasz, büntetéképen behajtandó tetemes összegű bírságot befizettetni rendelne, — oly igazságtalan nyomást gyakorolna a peres felekre, mely által azok szá-

mos esetben jogos igényüknek érvenyesítése egyedüli jogorvoslati módjának használatától elüttetnének.

A miért is, minthogy a bíróságok czélszerű szervezése esetében, sem a társasbíróságok sem a fölülvizsgálati törvényszékektől azt, hogy azok az alattuk álló egyesbíróságok illetőleg társasbíróságok határozatai elleni semmiségi panaszokat kellő alapossággal meg nem vizsgálhatnák, feltenni nem lehetne, — de az elsőbírósági határozatok elleni semmiségi panaszoknak közvetlen a semmitő törvényszék által történendő elintézése elrendelése esetében, a helyes jogszolgáltatást gátoló nehézségek is idéztetnek elő; — részükről az elsőbírósági határozatok elleni semmiségi panaszoknak közvetlenül a semmitő törvényszék által történendő megvizsgálata iránti rendszernél a helyes jogszolgáltatás czéljának sokkal megfelelőbbnek tartjuk azt, melyhez képest az elsőbíróságok határozatai elleni semmiségi panaszok az illető bíróságnak közvetlenül felette álló fölülvizsgálati bírósága által intéztetnek el, a felek részére fentartott oly jogositvánnyal azonban, hogy azok a másodbíróságilag mellőzött semmiségi panaszokat a semmitő törvényszékhez is felvihetik, csak hogy ezen jogositvánnyal való visszaélés meggátlása végett azon esetre, ha a már fölülvizsgált semmiségi panasz a semmitő törvényszék által is alaptalannak találtatik, a panaszló félnek perbeli megbizottjától behajtandó pénzbírsággal történendő megfenyítése megállapittassék.

Ad 2. Minthogy a törvényes eljárási szahályok szigoru megtartása nélkülözhetlen alapfeltétele a helyes jogszolgáltatásnak, — a mennyiben lényeges törvényszerű eljárási szabályok mellőzése miatt emeltetnek semmiségi panaszok, az eljárási szabályoknak szigoru megtartásától feltételezett helyes jogszolgáltatás elérhe-

tése czéljából, az elsőbirósági határozatok elleni másodbiróságilag nem orvosolt semmiségi panaszoknak a semmitő törvényszékhez történendő felebbvitele is megengedendő. Nehogy azonban a már felülvizsgált alaptalan semmiségi panaszszal a semmitő törvényszék helyes ok nélkül terheltessék, az elsőbirósági határozat elleni másodbiróságilag nem orvosolt semmiségi panaszát a semmitő törvényszék elébe felvivő azon fél, ki nek semmiségi panaszja teljesen alaptalannak találta, egy törvényileg meghatározandó — és foganatba vételének biztosítása végett, a fél perbeli megbizottjától behajtandó pénzbírsággal megfenyítendő.

Mivel azonban a részünkről javasolt felebbezési rendszer mellett, csak egy felsőbbbiróság részéről eszközlendő felülvizsgálatnak van helye, oly esetekben azonban, midőn a fél azon meggyőződésben van, hogy a birósági határozat a perbeli okiratok világos szóbeli tartalmával ellenkezőleg, vagy valamely jogi szabály téves magyarázata — illetőleg alkalmazása mellett hozott, — az illető félben a hozott határozat jogilag alapos volta iránt keletkezett kétely lehető eloszlátása és jogérzete megnyugtató végett, ily alapon vélt jogsérelem miatt semmiségi panaszszal élni megengedendő lenne a végből, hogy a vélelmezett e nembeli jogsérelem miatt a fél ügyét a semmitő törvényszék felülvizsgálata elébe is vihesse, — az ily alapon emelendő semmiségi panaszoknak a semmitő törvényszék elébe történendő felvitele iránti visszaélés is azonban, mint egyéb semmiségi panaszoknál, az alaptalanul emelt semmiségi panaszt emelő perbeli megbizottjától behajtandó pénzbírság megállapítása által megakadályozandó.

Mínthogy pedig a semmitő törvényszék főhivatása abból áll, mikép a törvények alkalmazása tekintetében

a bíróságoknál előfordult téves magyarázatokat iránytadó határozatai által helyreigazítsa, és a törvények megtartását és azoknak helyes elvi következetességgel való alkalmazását eszközölje, — hogy ezen hivatásának megfelelhessen okvetlenül szükséges a semmitő törvényeknek egy központon vató működése; mivel csak úgy valósítható, mikép valamely törvénynek mikép történendő magyarázata iránt előforduló kételyek esetében eziránt iránytadó határozat hoztathassék, és az elvi következetességgel más hasonló esetekben is zsinormértékül szolgálónak vétessék. Azért tehát a semmitő törvényszék, Magyar- és Erdélyhon központján, Budapesten lenne szervezendő.

Ad III. A helyes jogszolgáltatás egyik legfőbb állami érdeket képezvén, ez okból az állami hatóságot képviselő kormánynak nem csak érdekében, de jogában is áll, a tőle egészen függetlenül szervezendő bíróságok felett ellenőrködni, és ezen ellenőrködést közvetlen tőle függő közegek által gyakorolni, illetőleg ezek által a törvények megtartását és helyes alkalmazását közvetíteni. De, az árvákat és gondnokoltakat, valamint közintézeteket vallási- és jótékony czélokra szolgáló alapítványokat érdeklő és egyéb hasonló természetű ügyek felett felügyelni is főfelügyelői hatóságánál fogva az állami kormány köteles, ezt megfelelőleg pedig ismét csak a kormánytól közvetlenül függő közegek eszközölhetik, — valamint ily közegek által foganatosíthatja a kormány legcélszerűbben a jogszolgáltatási administationális teendőket is.

A jogszolgáltatás terén előhatadottabb nemzeteknél ily jogkörrel felruházott közegektől az állodalmi ügyészségek szolgálván, és szoknak a helyes jogszolgáltatás létesítésére kiható üdvös befolyások közel-

ismerésre találván, — azoknak hasonló jogkörrel hazánkban is történendő szervezését törvényhozásunk bölcsességétől bizton várjuk.

Az előre bocsátott elvekre alapítva, a mintául vett hannoverai bírósági szervezet iránt 1850. Nov. 8-án kelt s 1859. Mart. 31-ikén kiegészített törvény nyomán, egy bírósági szervezet iránti törvény tervezetet következőkben tejesztünk a tisztelt olvasó bírálata alá :

Általános Határozatok.

§. 1.

A jogszolgáltatás a közigazgatástól elválasztatik.

§. 2.

Az 1-ső §. szabálya alól való kivételkép azonban, a községi előjárók biráskodási illetősége alá esnek :

A hitelt érdemlő okiratok — vagy kölcsönös beletnyugvás mellett leteendő eskü útján tisztába hozható, ugy nem különben beismerés folytán világosnak tekintendő adóssági, — mezei károsításból, bérleti és szolgálati viszonyból eredő keresetek ; melyekben a kisebb községek előjárói 12. o. ért. forint erejéig, a nagyobb községek előjárói pedig 60. o. ért. forint erejéig olykép biráskodnak, hogy ítéleteiket azonnal végrehajtani is tartoznak, de jogorvoslatul fenhagyatik az illetékes egyes bíró előtt a magát sértettnek érző fél részére a rendes perut használata.

Kisebb községeknek tekintendők azok, melyek 2000-nél több lakossal nem bírnak ; nagyobbaknak azok, melyeknek lakossága a 2000-et felülhaladja.

§. 3.

Az eljáró bíróságok illetőleg községi előjárók előtt tartandó tárgyalások, nyilvánosak. Kivételnek csak az

eljárási törvények által meghatározott esetekben van helye.

§. 4.

A jogszolgáltatás eszközölteik:

1. A községi előjárók által;
2. Járásbirák mint egyes birák által;
3. Királyi törvényszékek által, — ezek közt egy Budapesten székelő, kizárólag a Budapest helyi illetősége alá eső váltó- s kereskedelmi ügyekre és a budapesti kereskedők csődjeire nézve hatósággal felruházandó;
4. Királyi főtörvényszékek által, — ezek közt egy Budapesten székelő kizárólag a váltó s kereskedelmi ügyekre kiterjedő hatósággal, — a többiek a kerületenkint alájuk rendelendő elsőbírósági kir. törvényszékektől felebbezett ügyekre nézve gyakorlandó hatósággal.
5. A semmitő törvényszék által.

§. 5.

A katonai bíróságok jogszolgáltatási hatósági körük egy különös törvény által fog szabályoztatni, — addig is eddigi hatósági körük érintetlenül marad.

§. 6.

A semmitő törvényszék hatósága az egyesült Magyar- és Erdélyhonra kiterjed.

Kerületi főtörvényszékek szerveztetnek Pesten, Debreczenben, Temesvárott, Kassán, Pozsonyban, Sopronban, Kolozsvárott és Szebenben — azon fölül egy kizárólag a váltó- és kereskedelmi ügyek és bejegyzett kereskedők csődügyeire illetékes kir. főtörvényszék Budapesten.

Egy kizárólag a Budapest helyi illetősége alá eső váltó- s kereskedelmi ügyekre és a budapesti bejegyzett kereskedők esődügyeire illetékességgel bíró elsőbirósági törvényszék szervezendő Budapesten. A többi kir. elsőbirósági törvényszékek és járásbiróságokra vonatkozólag, Magyar- és Erdélyhon bizonyos birósági kerületekre osztatik.

§. 7.

A kir. törvényszéki és járásbirósági kerületek megállapítása rendeletileg eszközöndő, a kir. törvényszékekre vonatkozólag lehetőleg a megyék területéhez való alkalmazással, ugy azonban, hogy legalább is hat — legfelebb 10 járásbirósági kerület tartozzék egy elsőbirósági kir. törvényszék alá.

Különös Határozatok.

I. A biróságokról.

1. A járásbiróságokról.

§. 8.

A járásbiróságok egy vagy több járásbiróval, és a szükséges alsóbb személyzettel (tollnokkal, végrehajtóval stb.) láttatnak el.

A járásbirák mint egyesbirák járnak el és határoznak.

Ha valamely járásbiróságnál több járásbiró van alkalmazva, egyik közülök az ügykezelés felett való felügyelettel bizathatik meg.

A járásbirák valamint a tollnokok fel vannak jogosítva hiteles jegyzőkönyv vezetésére.

§. 9.

A járásbiróságokhoz, a megbizások és megkeresések elintézésén kívül, utalvák:

I. Bűnügyekben:

1. A birói hatóság alá tartozó rendőri kihágások iránti vizsgálat és azoknak elítélése.

2. Bűnügyekben a büntető perrendtartás által rájuk ruházott eljárási teendők.

II. Adó. és vámbeli kihágásokban:

A leszállítási eljárás, a vizsgálat és határozat hozatala az indítványozott büntetés értékére és nagyságára való tekintet nélkül.

III. Polgári ügyekben:

1. A peres biráskodási hatóságot illetőleg:

a) Keresetek 200. o. ért. forint erejéig bezárólag.

Az értékszámítást közelebbről a polgári perrendtartás szabályozza.

A peres tárgyak értékére való tekintet nélkül:

b) Utakbeli jogositványok iránti éshatárvillongási és igazítási keresetek; becstelenítésiék; házasságon kívüli elhálásból származott igények; a szolgálati viszonyból szolgálatot adó és szolgáló személyek közt keletkező peres kérdések; hasonlóul bérbeadó és bérlő közt a lakásba való beköltözködés vagy abból való kiköltözködés iránt támadt peres kérdések;

c) A biztosítási végrehajtások és ideiglenes intézkedések iránti határozatok, a polgári perrendtartás szabályai értelmében;

d) A kisebb csődöknek, a milyeneknek tekintendők

azok, melyeknél a követelések összege az 1000 főt felül nem haladja, vezetése és elintézése.

e) Minden a perrendtartások és egyéb törvények által a járásbiróságokhoz utalt cselekvények elintézése,

2. Az önkéntes birói hatóság összes teendői, belefoglalva a gyámok és gondnokok kinevezését és azok felett való felügyeletet, valamint egyéb birósági kezeléseket és letéteményi ügyeket.

§. 9.

A községeknek az önkéntes birói hatóság gyakorlatában való részvételi joga külön törvény által fog szabályoztatni.

§. 10.

Érdekeltek által kellően alapítva előterjesztett indítványára, egyes gyámsági és gondnoksági ügyek ugy egyéb birósági kezelések, a legközelebbi felsőbbbiróság által, az állodalmi ügyész meghallgatása után, az illetékes helyett más járásbiróságra is bízathatnak.

A törvényszékeknél ekkoráig folyamatban lévő gyámsági és gondnoksági ügyek, valamint az azok felügyelete alatt eddig állott alapítványok felett való felügyelet, azon hely járásbiróságához menjenek át, a hol az illető törvényszéknek eddig székhelye volt, ha csak az igazságügyi ministerium mást nem rendel.

§. 11.

Azon járásbiróságok számára, a melyeknél csak egy járásbiró van alkalmazva, előadandó akadályozási esetekben történendő helyettesítésre, egy szomszéd járásbiróság előre megjelelendő.

Azonkívül más jogtudós is sürgős esetekre előre

helyettesítésre köteleztethetik, de ez peres ügyek elintézésével soha sem bizandó meg.

Valamely járásbiróságnál alkalmazott több járásbiró egymást helyettesíti.

§. 12.

A járásbirák bírósági illetősége a rendszerinti, a járásbirót személyesen érdeklő ügyeknél azonban egy előre meghatározandó más járásbiróság, egyéb akadályozási eseteknél annak helyettese lép.

§. 13.

A járásbirák a felsőbbbiróságok felügyelete alá vannak vetve. Ügykezelésük azonfölül az igazság ügyministerium részéről az állodalmi ügyészek által ellenőrzendő.

§. 14.

A tollnokok a járásbirónak és állodalmi ügyésznek felügyelete alá vannak vetve. Tartoznak a járásbirónak és állodalmi ügyésznek illetőségi körükben teendő meghagyásainak megfelelni.

§. 15.

Az akadályozott tollnok, egyes cselekvényekre nézve minden nagykoru személy által helyettesíthetik, a mennyiben azt a járásbiró felhívja, és őt előbb a jegyzőkönyvvezetésére és az egyes kérdés alatt lévő ügy hű elintézésére meghitezteti.

§. 16.

A bírósági végrehajtók és azok segédjei az idézéseket és bejelentéseket eszközlik, és a végrehajtásoknak teljesítését valamint a perrendtartások által hozzájuk utalt egyéb teendőket foganatositják; ugy nem külön-

ben, a szabály szerint hozzájuk utalt szolgálati teendőkön kívül, a járásbiróság meghagyásait is teljesítik.

§. 17.

A járásbiróságoknál követendő ügyrendtartás és netaláni biztosíték kimutatása iránt, szabályozó rendeletek fognak kiadatni.

2. A királyi törvényszékekről.

§, 18.

A kir. törvényszékek mint kis tanács három bíró, mint nagy tanács öt bíró hozzájárulása mellett határoznak.

§. 19.

A kir. törvényszékek illetőségéhez tartozik.

I. Büntügyekben:

1. Közreműködés a bűnvizsgálatoknál;
2. A büntügyek elítélése;
3. A járásbiróságok rendőri kihágások felett hozott határozataik ellen használt jogorvoslatok (felebbezés, semmiségi panasz és egyéb panaszok) elintézése.

II. Adó- és vámilleték elleni kihágási ügyekben:

A járásbiróságok határozatai ellen használt jogorvoslatok (felebbezés, semmiségi panasz és egyéb panaszok) elintézése.

III. Polgári ügyekben:

1. Elsőbiróságilag minden polgári ügyek elítélése, melyekre nézve a járásbiróságok nem illetékesek
2. Másodbiróságilag a járásbiróságok által peres és önkéntes bírósági ügyekben hozott határozataik ellen használt jogorvoslatok (felebbezések, semmiségi panaszok) elintézése.

3. Az illetőségnek több járásbiróságok között való kétes volta, valamint a járásbirónak akadályozása — illetőleg kifogás alá vétéle esetében egy másik járásbirónak kijelélése, — ingatlanok ellen intézett végrehajtásoknál, a mennyiben az ingatlanok több járásbiróság kerületében fekszenek, az összes ingatlanokra — valamint több járásbirósági kerületben együttesen teljesített végrehajtás folytán befolyt vételár felett tartandó felosztásra vonatkozó eljárással, egy járásbirónak leendő megbízatása, — a helyi illetőség szerint illetékes járásbiróság helyett a felek indokolt kézelmére, gyámi és gondnoksági ügy egyéb kezelési ügyekre nézve, egy másik járásbiróságnak megjelélése.

§. 20.

A kir. törvényszék kis tanácsa illetőségéhez tartozik:

2. A kir. törvényszékek illetősége alá tartozó polgári ügyek elitélése, a mennyiben azok tárgya 2000 ftnyi értéket fölül nem halad.

2. A 19. §. III. 3. pontjában elő sorolt esetek feletti intézkedés;

3. Elsőbiróságilag a kihágások és vétségek elitélése, úgy nem különben mint vádlási tanács a vétségek és bűntügyek iránt a vád alá helyezés tárgyában határozat hozatala;

4. A járásbiróságok által polgári ügyek- rendőri és adó- s vámilletékek elleni kihágások felett hozott határozataik elleni felebvezések, valamint azoknak a peres és önkéntes biráskodás gyakorlatánál követett eljárásuk elleni felebvezések és bíróság elleni panaszok elintézése;

5. A telekkönyvi ügyek elsőbirósági elintézése.

§. 21.

A kir. törvényszék nagy tanácsa illetőségéhez tartozik:

1. A 2000 fton fölül lévő becsértekkel biró ügyek elsőbirósági elintézése;
2. A járásbiróságok illetőségéhez nem tartozó esődöknek a polgári perrendtartás által megállapítandó szabályok értelmében történendő elitélése;
3. A büntények elsőbirósági elintézése;
4. A járásbiroságok határozatai elleni semmiségi panaszok elintézése;
5. A törvényszéki tagok biráskodása elleni kifogások felett való határozat hozatala.

§. 22.

A kir. törvényszéki tñnacsok tagjai közt évenként változás történik.

Pillanatnyi hiány miatt az elnök az egyes tagokat az egyik tanácsból a másikba rendelheti, és szükség esetében egy járásbirót vagy ügyvédet, az utóbbit a birói eskü alatt való bekötelezésessel, segédbiróképen alkalmazhat.

§. 23.

A kir. törvényszékek közremüködése mellett biráskodó esküdtbiróságok alakítása és illetősége iránt tüzetesen az erre vonatkozó törvények intézkednek.

§. 24.

A kir. törvényszékeknél elegendő számmal titkárok és egyéb segéd személyek alkalmazandók. Azoknak eljárási teendők, a mennyiben a perrendtartásokból ki nem tünnek, szabályrendeletek által lesznek közelebbről meghatározva.

§. 25.

Egy Budapesten székelő kir. kereskedelmi törvényszék 3 tagból álló tanácsokban elsőbíróságilag ítél a Budapesten helyi és személyes illetőség nél fogva illetékes váltó- s kereskedelmi ügyek és a budapesti bejegyzett kereskedők csődje felett.

3. A kir. főtörvényszékek.

§. 26.

Egy Budapesten székelő kir. kereskedelmi főtörvényszék öt tagból álló tanácsban ítél az összes váltó- s kereskedelmi ügyekben úgy a bejegyzett kereskedők csődügyeiben elsőbíróságilag hozott határozatok ellen használt jogorvoslatok felett.

§. 27.

A kir. törvényszékek fölébe helyezendő ker. kir. főtörvényszékek 5 birói tagból álló külön külön alaki- tandó polgári és bünvádi tanácsban ítélnek az illető alájuk rendelt elsőbírósági kir. törvényszékek által elsőbíróságilag a kisebb bünvádi esetekben (vétségekben) és a vád alá helyezés tárgyában, úgy nem különben a 2000 ft. becsértéket fölül nem haladó polgári ügyekben, valamint a telekkönyvi ügyekben a kir. törvényszékek kis tanácsa által hozott határozatok elleni felebbezések úgy ezen ügyekbeni bíróság elleni panaszok felett.

Ugyanazok 7 tagból álló tanácsban ítélnek: A 2000 ftot fölülhaladó becsértékű polgári keresetekben elsőbíróságilag hozott határozatok ellen használt felebbezések és bíróság elleni panaszok, valamint a kir. törvényszékek által a polgári ügyekben elsőbíróságilag

hozott határozatok ellen emelt összes semmiségi panaszok felett.

§. 28.

A kir. ker. főtörvényszékeknél alakítandó tanácsok tagjai állandóan ugyan azon tanácsban működnek.

Pillanatnyi szükség esetében azonban az elnök az egyik tanács tagját a másikba rendelheti, sőt valamely elsőbirósági kir. törvényszéki bírót, járásbíró, vagy ügyvédet is, de az utóbbit csak bírói esküvel való lekötéztetése után, helyettes bírónak alkalmazhat.

§. 29.

A kir. főtörvényszékeknél titkárok és egyéb alárendelt szolgálati személyek kellő számmal alkalmazandók.

Azoknak eljárásbeli teendőik, a mennyiben a perrendtartásokból ki nem tűnnek, szabályrendeletek által fognak meghatározatni.

A semmitő törvényszékről.

§. 30.

A semmitő törvényszék az összes fölülvizsgálati bíróságoktól (kir. törvényszékek és ker. főtörvényszékek) felterjesztett, akár másodbiróságilag fölülvizsgált — akár a fölülvizsgálati határozat ellen emelt semmiségi panaszok felett, — az erdélyhoni bíróságoktól felterjesztett polgári ügyek iránti semmiségi panaszokra nézve a magyarhoniaktól elválasztva, és a polgáriak, ugy a bűnvádi és adó s vámilletékek elleni kihágások iránti semmiségi panaszok számára külön alakítandó 9 bírói tagból álló tanácsokban, a váltó- s kereskedelmi ügycsődügyek elleni semmiségi panaszokat illetőleg 7 tagból álló külön alakítandó tanácsban, — ítél.

§. 31.

A semmitő törvényszék egy tagja sem vehet részt oly határozat elleni semmiségi panasz feletti ítélet hozatalnál, melynek keletkeztére maga is közreműködött.

§. 32.

Az alakítandó tanácsok tagjai azokban állandóan működnek.

Valamelyik tanácsnak akadályozott tagjai helyébe az elnök rendeletéből más tanácsok tagjai, és szükség esetében valamelyik fölülvizsgálati törvényszék tagjai lépnek.

§. 33.

A semmitő törvényszéknél kellő számmal titkárok és egyéb alsóbb szolgálati személyek fognak alkalmaztatni.

II. Az állodalmi ügyészségről.

§. 34.

A kir. törvényszékeknél, ker. kir. főtörvényszékeknél, és a semmitő törvényszéknél állodalmi ügyészek alkalmazandók. Ezeknek hatáskörükhöz tartozik :

1. A bíróságok illetőségéhez tartozó büntető törvényekbeli megszegéseket a büntetőtörvények értelmében kinyomozni és bíróságilag üldözni (bírósági rendőrség).

2. A börtönök és büntető intézetek felett a felügyeletet gyakorolni ;

3. A törvényeknek és szabályrendeleteknek a bíróságok által leendő megtartása felett felőrködni ;

4. A bíróságoknál alkalmazott személyek, valamint a közjegyzők eljárását is ellen őrizni ;

5. Arra ügyelni, hogy az állam különös főfelügyelete alatt álló kiváló érdekeket illető törvények megtartassanak, például a gyámok és gondnokok kirendelésénél és ezek részéről való kezelésnél;

6. Az elnökkel együtt a bíróságoknál előforduló kezelési teendőket (Verwaltungsgeschäfte) végezni.

§. 35.

A semmitő törvényszéknél alkalmazandó főállodalmi ügyész, és a kir. főtörvényszékeknél valamint a kir. törvényszékeknél alkalmazandó állodalmi ügyészek helyettesekkel és segédszemélyzettel kellő számmal ellátandók.

Akadályozás esetében az elnök egy törvényszéki tagot bizhat meg az állodalmi ügyészi teendők ellátásával.

§. 36.

Az állodalmi ügyészek és segédjeik hivatalukban megbízás folytán, mely mindenkor visszavonható, járnak el.

A bírák fizetési sorozatában állanak, és a magasabb fizetésekre azokkal egyformán haladnak előre.

A megbízás visszavétele esetében szolgálati idejükhez képest egy nékik kijelelendő törvényszékhez lépnek be.

§. 37.

A járásbíróságoknál az állodalmi ügyészségi teendők, a mennyiben azok a perrendtartások által a járásbírákra bizva nincsenek, különös megbizottak által látathatnak el.

§. 38.

Az állodalmi ügyészségi tisztviselők többi szolgálati viszonyaik szabályrendeletileg fognak megállapíttatni.

III. Közös Határozatok.

§. 39.

Az összes bírák, állodalmi ügyészek, tirkárok és minden egyéb a bíróságoknál alkalmazandó személyek ő felsége által, illetőleg annak megbízásából az igazságügyminister és az az alá rendelt bírói hatóságok által fognak kineveztetni.

§. 40.

A bírói hivatallal más keresetbeli foglalkozás (ügyvédekés, közjegyzőség stb.) összeegyeztethetlen.

A kormány részéről való megbízás elfogadása nincs kizárva, harmadik személyektől azonban bírák valamely kezelést csak azon esetre vállalhatnak el, ha az ingyenes, és ha az igazságügyér annak elvállalását megengedte.

Titkári vagy tollnoki hivatallal az ügyvédség és közjegyzőség ellátása szinte nem egyeztethető össze, más szolgálatokat vagy kezeléseket a titkárok vagy tollnokok az igazságügyér engedelmével elvállalhatnak.

§. 41.

Egyenes ágon lévő vérrokonak soha sem, egyéb egymással közel rokonságban vagy sógorságban lévő egyének szabályszerűleg ugyanazon egy bíróságnál nem alkalmazandók, vagy legalább ugyan azon egy ügy elítélésénél közre nem működhetnek.

Az alkalmazás után netalán beállott sógorsági viszony alapul szolgál a sógorsági viszonyba lépett egyik személynek egy más bírósághoz történendő áttételére.

§. 42.

A nyilvános ülések száma, tartama és szabályozása iránt szabályozó rendeletek fognak kibocsátatni.

A bírák, és a bíróságoknál alkalmazott összes személyek, valamint a törvényszékeknél fellépő ügyvédek, az ülésekben egy közelebből meghatározandó hivatalos ruházatot viselnek.

§. 43.

A törvénykezési szünetidő Julius 15-től 1-ső Septemberig tart.

Büntügyek valamint egyéb sürgős ügyek az első bírósági és fölülvizsgálati törvényszékeknél és a semmitő törvényszéknél egy szünetidői tanács által intéztetnek el.

A halasztást nem szenvedő váltó- s kereskedelmi valamint csődügyekben eljáró budapesti kir. első bírósági s fölülvizsgálati törvényszék, és a semmitő törvényszéknek ezen nembeli ügyekre nézve eljáró tanácsa, szünetidő alatt is szakadatlanul működnek.

A járásbíróságoknál szünetidő ideje alatt is legalább egy napon minden héten a sürgős ügyekre nézve kihallgatás és biráskodás tartandó.

§. 44.

A törvényszékek elnökei az ülésekben való rendőrség teljesítéséről és pontos s rendes ügymenet biztosításáról gondoskodjanak, és e végből a kellő intézkedéseket megtenni tartoznak.

§. 45.

Nem szükséges, hogy a semmitő törvényszéknél, kir. föltörvényszékeknél és törvényszékeknél alkalmazandó titkárok, valamint a járásbíróságoknál alkalmazandó tollnokok, jogvégzett személyek legyenek.

§. 46.

Szabályszerűleg az írási teendőknek a bíróságoknál és allodalmi ügyészségeknél leendő ellátásaért átalány adandó, vagy a másolási díjak átengedendők, és pedig a járásbíróságoknál a tollnokoknak.

Irnokok és lemásolók állandó alkalmazásának rendszerint helye nincsen.

§. 47.

A bírósági végrehajtók azon kerület körében, melyre nézve alkalmaztatnak, a bejelentéseket és végrehajtásokat, függetlenül a mindegyik esetben bekövetkezendő birói meghagyástól, foganatosítják.

§. 48.

Az igazságügyi ministerium a felügyeletet az összes bíróságok felett gyakorolja és a netaláni hiányok orvoslásáról, kiválólág a jogszolgáltatás késleltetése elhárításáról, intézkedjék.

§. 49.

A ki a birói pályára jelentkezik, a jogi tantárgyaknak az egyetemen vagy valamelyik jogi akademián történt hallgatását kimutatni, és ezután két rendbeli jogi vizsgálatot letenni tartozik.

Az első vizsgálatot szerencsésen kiállott joghallgatóvá lesz, és azután 3 évig gyakorlati kiképeztetése végett valamely járásbíróságnál, törvényszéknél vagy ügyvédnél szorgalmasan dolgozni tartozik, ha azt akarja, hogy második vizsgálatra bocsáttassék.

§. 50.

A második vizsgálat után az azt kiállott képesítve

van birói állást (illetőleg törvényszéki, állodalmi ügyé-
szi állást) elvállalni.

§. 51.

A birói állás betöltésénél az igazságügyi ministe-
riumnak a képesítették közt szabad választása van,
akár viseltek azok eddig birói hivatalt, illetőleg mint
ügyvédek ügyködtek-e, vagy sem.

A birói tisztség örökös — ítéletileg történendő el-
marasztalás esetét kivéve — elmozdításnak alá nem
vetett állami hivatal.

A bírósági személyzetben — a járásbiróságoknál,
törvényszékeknél, főtörvényszékeknél, semmitő tör-
vényszéknél beálló üresedések folytán, az illető nemű
biróságoknál alkalmazott kisebb rangsorozatban lévő
bírák közt, a szolgálati évekhez képest való előremene-
telnek van helye.

Ezen megszorítás azonban nem vonatkozik a fel-
sőbb bíróságoknál (törvényszékek, főtörvényszékek és
semmitő törvényszék) üresedésbe jövő elnöki, és alel-
nöki állásokra. Mindazonáltal ezen állások betöltésé-
nél is, lehetőleg a szolgálati évekre tekintettel kell lenni.

§. 52.

A joggyakornokok gyakorlati idejük alatt jegyző-
könyv vezetésére és az illető bíróságnál előforduló
ügyek ellátására alkalmazandók.

Szavazati joguk nincsen.

§. 53.

A törvényszéki rendes birói személyzeti számon
fölül lévő ülnökök birói hittel kötelezettek ugyan,
szabályszerűleg azonban csak tanácskozó joguk van.

De, a határozathozatalra megkivántató szám kiegészítésetül mint segédbírák léphetnek fel valamelyik törvényeszéknél, azon fölül egyes vizsgálatok vezetésével és egyéb tárgyalási határnapok megtartásával, valamint a helyettesítéssel az állodalmi ügyészségnél, megbízhatnak.

Akadályozások eseteiben a jegyzőkönnyvek vezetésére is köteleztetnek.

DEBALLAGI GÉZA

§. 52. A joggyakorlatok gyűjteményi idejük alatt jegyzőkönnyvek vezetésére és az illető bíróságoknál előforduló ügyek ellátására alkalmazandók. Szavazati joguk nincsen.

§. 53. A törvényeszéki rendszer bírói szemlélyzeti számmon fölül lévő bírák köteleztetnek ugyan szabályszerűleg azonban csak tanácskozási joguk van.

PFEIFER FERDINÁND

nemzeti könyvkereskedésében Pesten

továbbá megjelent:

Pósfai Károly. (köz- és váltó-ügyvéd) Észrevételek Tiszta Kálmánnak „Parlamenten felelős kormány és megyei rendszer“ című munkája felett. Ára 50 kr.

Pósfai Károly. A hannoverai polgári perrendtartás. A német hivatalos szöveg után magyarra fordította és jegyzetekkel kísérte. Ára 1 frt 60 kr.

Szepessy Mihály. (Osztálytanácsosa a m. k. pénzügyminis-teriumnak.) Ausztria birodalmi adórendszere különös tekintettel a magyar korona alatti országok adó- és államgazdászati viszonyaira. Ára 2 frt 40 kr.

Dr. Matlekovits Sándor. Nemzetgazdaságtan. Ára 3 frt.

Szilágyi Sándor. (minist. titkár) A Rákóczyak kora Erdélyben. I-ső kötet. Ára 3 frt 60 kr.

Szilágyi Sándor. Zrínyi Péter és társai ligája története s a rendkívüli törvényszékek. Történeti rajz. Ára 1 frt.

Magyarországi törvények és rendeletek tára. Hivatalos kiadás. 1867-ki és 1868-ki évfolyam. Előfizetési ára 50 ívnek 3 frt.

Törvényjavaslat a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában és az irodalmi- és művészeti jogok biztosításáról. A m. kir. igazságügyi ministerium előterjesztésével együtt. Ára 1 frt.

Alkotmányok gyűjteménye. Összegyűjtötte János Ferencz 2 kötet ára 2 frt 80 kr.

Tanárky Gedeon. (m. k. vallás- és közoktatási minist. államtitkár.) Magyarország helyzete az európai államrendszerben. Történeti és politikai tanulmány. Ára 2 frt.
